

Spotkanie

Z Andrzejem Krzysztofem Kunertem

17 listopada 2009 r.

CURRICULUM VITAE

Urodziłem się 12 X 1952 roku w Warszawie. Ukończyłem VI Liceum Ogólnokształcące im. Tadeusza Reytana w Warszawie (1971) i następnie studia na Wydziale Historycznym Uniwersytetu Warszawskiego (1976).

W 1976 roku otrzymałem dyplom magisterski tej uczelni na podstawie pracy pt. „Wojskowe Sądownictwo Specjalne Związku Walki Zbrojnej – Armii Krajowej 1940–1945”. W 2002 roku po obronie rozprawy doktorskiej „Kazimierz Moczański (1907–1975). Zarys biografii” (promotor – prof. dr hab. Włodzimierz Suleja, recenzenci – prof. dr hab. Czesław Osękowski i prof. dr hab. Wojciech Wrzesiński) na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Zielonogórskiego otrzymałem stopień naukowy doktora nauk humanistycznych w zakresie historii.

* * *

Od 1974 roku byłem redaktorem (podjąłem pracę etatową jeszcze w czasie studiów), a potem w latach 1983–1984 zastępcą kierownika Redakcji „Słownika Biograficznego Działaczy Polskiego Ruchu Robotniczego” (wydawnictwa do końca okresu PRL „utajnionego” i nieobecnego w obiegu księgarskim). Od 1984 roku pracowałem jako starszy redaktor, a potem od 1989 do 1990 roku byłem zastępcą kierownika Redakcji Historycznej w Instytucie Wydawniczym PAX.

W 1988 roku wyjechałem po raz pierwszy za granicę – na stypendium do Studium Polski Podziemnej w Londynie, a w 1989 roku – na stypendium do Instytutu Józefa Piłsudskiego w Nowym Jorku (rekomendacji do tych instytucji udzielili mi wówczas: Władysław Bartoszewski, Aleksander Gieysztor, Jan Nowak-Jeziorański i Tadeusz Żenczykowski).

Mianowany przez pierwszego cywilnego wiceministra obrony narodowej Bronisława Komorowskiego, w latach 1990–1991 byłem pierwszym cywilnym redaktorem naczelnym (a okresowo także p.o. dyrektora) Wydawnictwa BELLONA, dawnego Wydawnictwa Ministerstwa Obrony Narodowej.

W latach 1991–1992 byłem przez cztery miesiące pierwszym redaktorem naczelnym tworzącego się Wydawnictwa „Karta”, w latach 1992–1993 prezesem zarządu Fundacji „Archiwum Polski Podziemnej 1939–1956” i dyrektorem tego Archiwum (na etacie, a od 1993 do 2004 roku pełniłem obie te funkcje społecznie), zaś w latach 1995–1997 redaktorem naczelnym „Wielkiej Ilustrowanej Encyklopedii Powstania Warszawskiego” (na pół etatu, potem do 1999 roku społecznie).

Od 1997 roku pracuję w Bibliotece Narodowej, gdzie początkowo byłem kierownikiem Pracowni Badań nad Książką i Kulturą Polską za Granicą oraz redaktorem naukowym serii wydawniczej „Instytucje kultury polskiej za granicą i ich zbiory”, zaś od 1999 roku jestem doradcą dyrektora (obecnie na ćwierć etatu). W latach 2006–2007 byłem jednocześnie głównym specjalistą ds. naukowych i p.o. zastępcy dyrektora ds. naukowych Muzeum Wojska Polskiego w Warszawie.

Od 2006 roku jestem członkiem Komisji Ekspertów programu „Straty osobowe i ofiary represji pod okupacją niemiecką” (prowadzonego przez Instytut Pamięci Narodowej oraz Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego), a od 2007 roku redaktorem naukowym wielotomowego wydawnictwa Instytutu Pamięci Narodowej „Polskie Państwo Podziemne pod obiema okupacjami. Słownik biograficzny”.

FUNKCJE SPOŁECZNE

W latach 1989–1999 wchodziłem w skład Komitetu Budowy Pomnika Armii Krajowej i Polskiego Państwa Podziemnego.

Od 1989 r. byłem członkiem Niezależnego Komitetu Historycznego Badania Zbrodni Katyńskiej.

W latach 1990–1999 byłem członkiem Rady Muzeum Niepodległości w Warszawie.

W latach 1992–2004 byłem prezesem zarządu Fundacji „Archiwum Polski Podziemnej 1939–1956” oraz dyrektorem tego Archiwum (do 1993 roku etatowo, następnie społecznie), a jednocześnie w latach 1993–1995 redaktorem naczelnym „Materiałów i Dokumentów Archiwum Polski Podziemnej 1939–1956”.

W 1994 roku zostałem (jako jeden z dwóch pierwszych historyków z Kraju) członkiem Instytutu Józefa Piłsudskiego w Londynie.

W latach 1997–1999 byłem redaktorem naczelnym „Wielkiej Ilustrowanej Encyklopedii Powstania Warszawskiego” (wcześniej, od 1995 do 1997 roku, na pół etatu).

W latach 1997–1998 byłem członkiem Rady Programowej „Biuletynu Informacyjnego” Zarządu Głównego Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej.

W latach 1998–2002 byłem członkiem zespołów konsultacyjno-doradczych ds. przyznawania dotacji na publikacje historyczne w dwóch instytucjach centralnych: w Radzie Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa oraz w Urzędzie ds. Komitantów i Osób Represjonowanych.

W latach 2003–2004 wchodziłem w skład pierwszej Rady Programowo-Historycznej Muzeum Powstania Warszawskiego.

W latach 2003–2004 byłem członkiem Rady Programowo-Historycznej Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej.

W latach 2004–2006 byłem redaktorem naukowym rocznika Polskiego Radia „Z Dziejów Polskiej Radiofonii”.

* * *

Jestem od 1990 członkiem Rady Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa (na mocy nominacji kolejnych Prezesów Rady Ministrów RP: Tadeusza Mazowieckiego z 28 II 1990 roku, Hanny Suchockiej z 14 X 1992 roku, Włodzimierza Cimoszewicza z 27 II 1997 roku, Jerzego Buzka z 21 VI 2001 roku i Marka Belki z 22 VI 2005 roku);

od 1997 roku – współredaktorem rocznika „Niepodległość” (wydawanego Nowy Jork–Londyn–Warszawa, a od 2002 roku w Warszawie);

od 2003 roku (na mocy nominacji kolejnych prezydentów m.st. Warszawy: Lecha Kaczyńskiego z 2003 roku i Hanny Gronkiewicz-Waltz z 2007 roku) – członkiem Zespołu Nazewnictwa Miejskiego;

od 2005 roku – członkiem komitetu redakcyjnego serii wydawniczej Polskiego Instytutu Spraw Międzynarodowych „Polskie Dokumenty Dyplomatyczne”;

od 2005 roku – członkiem Rady Muzeum Armii Krajowej w Krakowie;

od 2007 roku – członkiem Rady Programowej Muzeum Pamięci. Fabryka Oskara Schindlera w Krakowie;

od 2007 roku – członkiem Rady Programowej nowej ekspozycji stałej Państwowego Muzeum Auschwitz-Birkenau.

ODZNACZENIA I NAGRODY

Andrzej Krzysztof Kunert został odznaczony m. in.:

Złotym Medalem „Zasłużony Kulturze – Gloria Artis” (3 sierpnia 2006), Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski (27 września 2009) – za wybitne zasługi w dokumentowaniu i upamiętnianiu prawdy o najnowszej historii Polski, w szczególności dziejów Polskiego Państwa Podziemnego.

Jest laureatem Nagrody Kustosza Pamięci Narodowej (2 czerwca 2006).

Nagroda „Kustosz Pamięci Narodowej” została ustanowiona w lipcu 2002 roku przez Prezesa Instytutu Pamięci Narodowej. Ma charakter honorowy, a jej laureaci otrzymują tytuł Kustosza Pamięci Narodowej. Nagroda honoruje ludzi którzy zachowują dla potomnych polską historię, odkłamują

ją, przypominają postaci narodowych bohaterów i dokumentują dokonania zwykłych ludzi. Nagroda ma przywrócić szacunek dla narodowej przeszłości, chronić wartości, dzięki którym Polska przetrwała przez lata zniewolenia. Kapituła przyznaje Nagrodę corocznie.

* * *

Porozumienie Wydawców Książki Historycznej, pragnąc wyróżnić i docenić wkład polskich autorów i wydawców w popularyzację historii i literatury historycznej, przyznaje od 1995 r. w kilku kategoriach Nagrodę KLIO. Nagrody wręczane są podczas corocznych Targów Książki Historycznej. Oto Nagrody dla A. K. Kunerta oraz wydawców książek jego autorstwa:

Rok 1995 - w kategorii Varsaviana – I Nagroda – A. K. Kunert

Rzeczpospolita Walcząca : Powstanie Warszawskie 1944 : kalendarium. - Warszawa : Wydaw. Sejmowe, 1994

Rok 2001 – w kategorii edytorskiej – II Nagroda za wydanie książki:

Polacy - Żydzi 1939-1945 : wybór źródeł = Polen - Juden 1939-1945 : Quellenauswahl = Poles - Jews : selection of documents / oprac. Andrzej Krzysztof Kunert. - Warszawa : Rada Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa : Rytm, 2001

Rok 2004 – w kategorii edytorskiej – II Nagroda za wydanie książki:

Kronika Powstania Warszawskiego / Andrzej Krzysztof Kunert ; współpr. Zygmunt Walkowski. - Warszawa : Edipresse Polska ; Poznań : Wydaw. Zys i S-ka, 2004

Rok 2004 – w kategorii Varsaviana – II Nagroda

„Warsaw concerto” : Powstanie Warszawskie w poezji / wybór i oprac. Andrzej Krzysztof Kunert. - Warszawa : Muzeum Powstania Warszawskiego, 2004.

Rok 2006 – w kategorii Varsaviana – III Nagroda

Wydawnictwo LTW za edycję dwóch książek:

Poezje zebrane : wrzesień 1939 - maj 1945 / Marian Hemar ; oprac. Andrzej Krzysztof Kunert. - Łomianki : Wydawnictwo LTW, 2006

Poezje zebrane : wrzesień 1939 - maj 1947 / Adam Kowalski ; oprac. Andrzej Krzysztof Kunert. - Łomianki : Wydawnictwo LTW, 2006

Rok 2007 – w kategorii edytorskiej – I Nagroda

Fundacja „Warszawa Walczy 1939-1945” za edycję: Wielkiej ilustrowanej encyklopedii Powstania Warszawskiego. T. 1-6. (koedycja z Wydawnictwem Bellona)

Wielka ilustrowana encyklopedia Powstania Warszawskiego. T. 3 cz. 1, Kronika 1 VIII - 2 IX 1944 / oprac. Andrzej Krzysztof Kunert ; wybór reprod. i podpisy Andrzej Krzysztof Kunert ; wybór i oprac. zdjęć oraz podpisy Zygmunt Walkowski. - Warszawa : Bellona : Fundacja „Wystawa Warszawa Walczy 1939-1945”, 2000

Wielka ilustrowana encyklopedia Powstania Warszawskiego. T. 3 cz. 2, Kronika 3 IX - 5 X 1944 / oprac. Andrzej Krzysztof Kunert ; wybór reprod. i podpisy Andrzej Krzysztof Kunert ; wybór i oprac. zdjęć oraz podpisy Zygmunt Walkowski. - Warszawa : Bellona : Fundacja „Wystawa Warszawa Walczy 1939-1945”, 2001

Wielka ilustrowana encyklopedia Powstania Warszawskiego. T. 4 / [red. nacz. Andrzej Krzysztof Kunert]. - Warszawa : ARS Print Production : Fundacja „Wystawa Warszawa Walczy 1939-1945”, 1997

Spiska 14 : aresztowanie generała „Grot” - Stefana Roweckiego / Andrzej Chmielarz, Andrzej Kunert. - Warszawa : Państwowy Instytut Wydawniczy, 1983. - 265, [3] s., [29] s. tabl. - (Biblioteka Syrenki).

Słownik biograficzny konspiracji warszawskiej : 1939-1944. T. 1 / Andrzej Krzysztof Kunert ; przedm. Aleksander Gieysztor. - Warszawa : Pax, 1987. - 196, [3] s., 16 s. portr. : [130 ilustracji].

Słownik biograficzny konspiracji warszawskiej : 1939-1944. [T.] 2 / Andrzej Krzysztof Kunert ; przedm. Aleksander Gieysztor. - Warszawa : Pax, 1987. - 246, [2] s., [16] s. portr. : [119 il].

Słownik biograficzny konspiracji warszawskiej : 1939-1944. [T.] 3 / Andrzej Krzysztof Kunert ; przedm. Aleksander Gieysztor. - Warszawa : Pax, 1991. - 255, [1] s., [12] s. portr. : [84 il].

Stefan Rowecki : wspomnienia i notatki autobiograficzne (1906-1939) / wybór tekstów Andrzej Krzysztof Kunert, Józef Szyrmer. - Warszawa : Czytelnik, 1988. - 218, [5] s.

Rozmowy z NKWD [Narodnym Komissariatem Wnuriennych Dieł] : 1940-1941 / Narcyz Łopianowski ; oprac., wstępem i przypisami opatrzył Andrzej Krzysztof Kunert. - Warszawa : Pax, 1990. - 92, [4] s.

Zapiski / Kazimierz Moczarski ; wstęp, wybór tekstów i oprac. Andrzej Krzysztof Kunert. - Warszawa : Państwowy Instytut Wydawniczy, 1990. - 350, [2] s., [24] s. tabl. : [34 il].

Ostatnie dni Marszałka Śmigłego : wybór dokumentów / [oprac.] Andrzej K[rzysztof] Kunert. - Warszawa : Wydaw. Naukowe PWN, 1992. - 70, [2] s.

Rozmowy z katem / Kazimierz Moczarski ; oprac. Andrzej Krzysztof Kunert ; [przedm. Andrzej Szczypiorski. - Warszawa : Wydaw. Naukowe PWN, 1992. - [Wyd. 6 (1 PWN) uzup.]. - 416 s., [16] s. tabl. : [20 il].

1993. - [Wyd. 6 uzup. dodr.], 1994. - [Wyd. 7 (2 PWN) uzup.], 1995. - [Wyd. 8], 1996. - [Wyd. 9], 1997. - [Wyd. 10], 1998. - [Wyd. 11], 1999. - Wyd. 11, dodr., 1999. - Wyd. 12, 2000. - Wyd. 13, 2001. - Wyd. 14, 2002. - Wyd. 15.

Rozmowy z katem / Kazimierz Moczarski ; wstęp Norman Davies ; oprac. Andrzej Krzysztof Kunert. - Kraków : Społeczny Instytut Wydawniczy Znak, 2004. - Wyd. 16 (1 Znak). - 447, [1] s., [8] s. tabl. : [14 il]. 2009. - Wyd. 16 (2 Znak). Dokumenty i Materiały Archiwum Polski Podziemnej 1939-

Dorobek naukowy i popularnonaukowy Andrzeja Krzysztofa Kunerta

(w wyborze)*

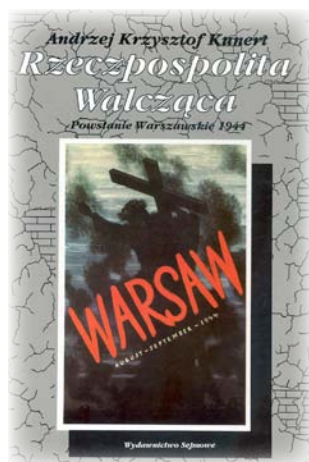
Andrzej Krzysztof Kunert jest autorem, współautorem, redaktorem naukowym i edytorem ponad 530 publikacji, w tym ponad 130 książek (dane z września 2009 r.)

1956 / [Fundacja Archiwum Polski Podziemnej 1939-1956 ; Andrzej Krzysztof Kunert (red. nac.).] - Warszawa : FAPP, 1993 nr 1, 1994 nr 2, 1995 nr 3

Sprawa 16-tu : protokoły przesłuchań gen. Leopolda Okulickiego „Niedźwiadka” i współoskarżonych / [tł. z ros. Kazimierz Stembrowicz ; oprac. Andrzej Chmielarz, Andrzej Krzysztof Kunert]. - Warszawa : Wydaw. Czasopisma Woj-skowe, [1993]. - 255, [1] s.

Wrzesień 1939 / Andrzej Krzysztof Kunert. - Warszawa : Polczek, 1993. - 318, [2] s.

Rzeczpospolita Walcząca : wrzesień-grudzień 1939 : kalendarium / Andrzej Krzysztof Kunert. - Warszawa : Wydaw. Sejmowe, 1993. - 253, [3] s., [64] s. tabl. : [144 il.].

Rzeczpospolita Walcząca : Powstanie Warszawskie 1944 : kalendarium / Andrzej Krzysztof Kunert ; przedm. Władysław Bartoszewski. - Warszawa : Wydaw. Sejmowe, 1994. - XVIII, [2], 431, [5] s., [112] s. tabl. : : [140 il.].

Proces szesnastu : dokumenty NKWD / przedm., wybór do-kumentów i il., indeks nazwisk Waldemar Strzałkowski ; nota edytorska, oprac. dokumentów, noty biograficzne oskarżonych,

przypisy i bibliogr. Andrzej Chmielarz i Andrzej Krzysztof Kunert ; tł. z ros. Kazimierz Stembrowicz i Fryderyk Zbiniewicz. - Warszawa : Rytm, 1995. - Wyd. 2 poszerz. i popr. - 543 s.

Rzeczpospolita Polska czasu wojny : Dziennik Ustaw RP i Moni-tor Polski 1939-1945 / słowo wstępne Ryszard Kaczorowski, Lech Wałęsa ; przedm. Adam Strzembosz ; red. nauk. Andrzej Krzysztof Kunert. - Warszawa : Kopia, 1995. - 858 s. pag. varia.

Ilustrowany przewodnik po Polsce podziemnej : 1939-1945 / Andrzej Krzysztof Kunert. - Warszawa : Wydaw. Naukowe PWN, 1996. - 618, [2] s. : [682 il.].

Kawalerowie orderu wojennego Virtuti Militari – Powstanie Warszawskie / oprac. Andrzej Krzysztof Kunert [w:] Wielka ilustrowana encyklopedia powstania warszawskiego. T. 4 / [red. nac. Andrzej Krzysztof Kunert]. - Warszawa, ARS Print Production, 1997. - S. 9-250 : [438 il.]

Rzeczpospolita Polska czasu wojny : rozkazy Naczelnego Wo-dza do żołnierzy 1939-1945 / słowo wstępne Ryszard Ka-czorowski, Henryk Szumski ; przedm. Tadeusz Wilecki ; red. nauk. Andrzej Krzysztof Kunert. - Warszawa : Kopia, 1997. - 339 s.

Rzeczpospolita Walcząca : styczeń-grudzień 1940 : kalen-darium / Andrzej Krzysztof Kunert. - Warszawa : Wydaw. Sejmowe, 1997. 411, [5] s., [88] s. tabl. : [152 il.].

W imieniu Kremla / Stefan Korboński ; przypisy Andrzej Krzysztof Kunert. - Warszawa : Rytm : Bellona, 1997. - 391 s., [12] s. tabl.

Lista strat kultury polskiej 1939-1945. T. 1 / Andrzej Krzysztof Kunert. - Warszawa : Biblioteka Narodowa, 1998. - 250, [2] s. : [25 il.].

Ilustrowany przewodnik po Polsce stalinowskiej : 1944-1956. T. 1, 1944-1945 / Dariusz Baliszewski, Andrzej Krzysztof Kunert. - Warsza-wa : Wydaw. Naukowe PWN, 1999. - 767, [1] s., [16] s. tabl.

Prawdziwa historia Polaków : ilustrowane wypisy źródło-we 1939-1945. [T.] 1, 1939-1942 / oprac. Dariusz Ba-liszewski, Andrzej Krzysztof Kunert. - Warszawa : Rytm, 1999. - 830, [1] s.

Prawdziwa historia Polaków : ilustrowane wypisy źródłowe 1939-1945. [T.] 2, 1943-1944 / oprac. Dariusz Baliszewski, Andrzej Krzysztof Kunert. - Warszawa : Rytm, 1999. - S. [4], 831-1749.

Prawdziwa historia Polaków : ilustrowane wypisy źródłowe 1939-1945. [T.] 3, 1944-1945 / oprac. Dariusz Baliszewski, Andrzej Krzysztof Kunert. - Warszawa : Rytm, 2000. - S. [4], 1751-2667. - [Ogółem w trzech tomach 1221 il.].

W imieniu Polski walczącej / Stefan Korboński ; przypisy Andrzej Krzysztof Kunert. - Warszawa : Rytm : Bellona, cop. 1999. - 679 s., [16] s. tabl.

Władysław Bartoszewski : życie i twórczość / pod red. An-drzeja Krzysztofa Kunerta. - Warszawa : Rytm, 1999. - 203, [4] s., [24 s. tabl.]

Żołnierskie epitafia : 1914-1918, 1918-1921, 1939-1945. T. 1 / oprac. Andrzej Krzysztof Kunert. - Warszawa : Rada Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa, 1999. - 265 s. - (Bi-blioteka „Przeszłości i Pamięci”).

Generał Tadeusz Bór-Komorowski w relacjach i dokumentach / oprac. Andrzej Krzysztof Kunert. - Warszawa : Rytm, cop. 2000. - 809, [1] s. : [328 il.]. - (Biblioteka Archiwum Polski Podziemnej 1939-1956 ; t. 3).

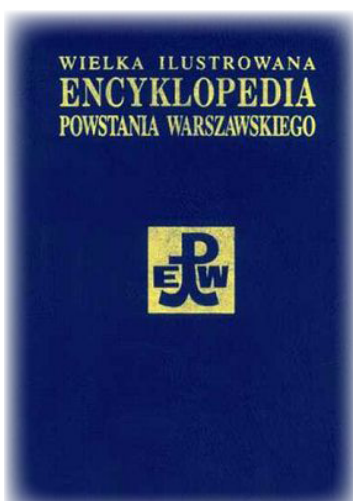
Wielka gra / Aleksander Kamiński [nazwa] Juliusz Górecki [pseud.] ; oprac. Andrzej Krzysztof Kunert ; przedm. Stanisław Broniewski [nazwa] „Orsza” [pseud.]. - Warszawa : Rytm, cop. 2000. - 331, [1] s., [22] s. tabl. : [39 il.].

Wielka gra / Aleksander Kamiński „Juliusz Górecki” ; oprac. Andrzej Krzysztof Kunert ; przedm. Stanisław Broniewski „Orsza”. - Warszawa : Rytm, [2006]. - 331, [1] s., [24] s. tabl.

Na skraju dwóch światów... : wspomnienia 1939-1953 / Teodora Żukowska „Milena” ; pod red. Zofii Kunert, przypisanymi opatrzył Andrzej Krzysztof Kunert. - Warszawa : Adiutor, 2000. - 343, [2] s., [10] s. tabl. - (Biblioteka Archiwum Polski Podziemnej 1939-1956 ; t. 2).

Proces moskiewski przywódców Polskiego Państwa Podziemnego = The Moscow trial of the leaders of the Polish Underground State / Andrzej Chmielarz, Andrzej Krzysztof Kunert, Eugeniusz Piontek ; wprowadzenie Maciej Płażyński ; wstęp Adam Strzembosz ; transl. from the orig. Pol. by Nicodemus Pawlak. - Warszawa : Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej : Rytm, 2000. - 106, [2] s.

Wielka ilustrowana encyklopedia Powstania Warszawskiego. T. 3 cz. 1, Kronika 1 VIII - 2 IX 1944 / oprac. Andrzej Krzysztof Kunert ; wybór reprodukcji i podpisy Andrzej Krzysztof Kunert ; wybór i oprac. zdjęć oraz podpisy Zygmunt Walkowski. - Warszawa : Bellona : Fundacja „Wystawa Warszawa Walczy 1939-1945”, 2000. - 567 s., [8] s. tabl. kolor. : [1020 il.].

Wielka ilustrowana encyklopedia Powstania Warszawskiego. T. 3 cz. 2, Kronika 3 IX - 5 X 1944 / oprac. Andrzej Krzysztof Kunert ; wybór reprodukcji i podpisy Andrzej Krzysztof Kunert ; wybór i oprac. zdjęć oraz podpisy Zygmunt Walkowski. - Warszawa : Bellona : Fundacja „Wystawa Warszawa Walczy 1939-1945”, 2001. - 831 s., [24] s. tabl. kolor. : [1404 il.].

Wielka ilustrowana encyklopedia Powstania Warszawskiego. T. 4 / [red. nac. Andrzej Krzysztof Kunert]. - Warszawa : ARS Print Production : Fundacja „Wystawa Warszawa Walczy 1939-1945”, 1997

„Bijące serce partii” : „Dzienniki Personalne Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego”. T. 1, 1945-1947 / pod red. Andrzeja Krzysztofa Kunerta & Rafała E. Stolarskiego ; wybrał i oprac. Andrzej Krzysztof Kunert. - Warszawa : Rada Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa : Adiutor, 2001. - 680 s. : [804 il.].
Moja przekora : satyry polityczne z lat 1943-1971 / Marian

Hemar ; wybrał i oprac. Andrzej Krzysztof Kunert. - Kraków : Wydaw. Literackie, 2001. - 243, [1] s.

Polacy - Żydzi 1939-1945 : wybór źródeł = Polen - Juden 1939-1945 : Quellenauswahl = Poles - Jews : selection of documents / oprac. Andrzej Krzysztof Kunert ; przedm. Władysław Bartoszewski. - Warszawa : Rada Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa : Rytm, 2001. - 528, [2] s.

Polacy - Żydzi 1939-1945 : wybór źródeł = Polen - Juden 1939-1945 : Quellenauswahl = Poles - Jews 1939-1945 : selection of documents / oprac. Andrzej Krzysztof Kunert ; przedm. Władysław Bartoszewski. - Warszawa : Rada Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa [etc.], 2006. - Wyd. 2. - 528, [2] s. : [145 il.].

Józef Feliks Gawlina - Biskup Polowy Polskich Sił Zbrojnych / oprac. Andrzej Krzysztof Kunert ; słowem wstępnym opatrzył Józef Glemp ; przedmową zaś poprzedził Szczepan Wesoły. - Warszawa : Rada Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa : Adiutor, 2002. - [4], II, 5-654 s. : [786 il.]. - (Emigracyjna Rzeczpospolita 1939-1990).

Polacy w Iranie 1942-1945. T. 1, Antologia / oprac. i red. Andrzej Krzysztof Kunert, Andrzej Przewoźnik, Rafał E. Stolarski. - Warszawa : Rada Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa : Adiutor, 2002. - 559 s. : [550 il.].

Rozkazy Naczelných Wodków Polskich Sił Zbrojnych 1939-1945. T. 1, Rozkazy do żołnierzy / oprac. Andrzej Krzysztof Kunert. - Warszawa : Rada Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa : Adiutor, 2002. - 336 s. - (Emigracyjna Rzeczpospolita 1939-1990).

Rzeczpospolita Walcząca : styczeń-grudzień 1941 : kalendarium / Andrzej Krzysztof Kunert. - Warszawa : Wydaw. Sejmowe : Kancelaria Sejmu, 2002. - 468, [4] s., [88] s. tabl. : [140 il.].

„Żegota” Rada Pomocy Żydom 1942-1945 : wybór dokumentów / poprzedzony wywiadem Andrzeja Friszke z Władysławem Bartoszewskim ; oprac. Andrzej Krzysztof Kunert. - Warszawa : Rada Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa, 2002. - 148 s. : [82 il.].

Żydzi polscy w służbie Rzeczypospolitej : 1939-1945 : wybór źródeł / oprac. Andrzej Krzysztof Kunert. - Warszawa : Rada Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa : Adiutor, 2002. - 264 s. : [203 il.]. - (Żydzi polscy w służbie Rzeczypospolitej : seria / pod red. Andrzeja Kunerta i Andrzeja Przewoźnika ; t. 2).

Generał Stefan Rowecki „Grot” w relacjach i w pamięci zbiorowej / do dr. przygot. Andrzej Krzysztof Kunert i Tomasz Szarota. - Warszawa : Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej : Rytm, cop. 2003. - 626 s., [80] s. tabl. : [141 il.].
Naczelni wodzowie Polskich Sił Zbrojnych na obczyźnie :

1939-1946 / oprac. Andrzej Krzysztof Kunert. - Warszawa : Rada Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa, 2003. - 88 s.

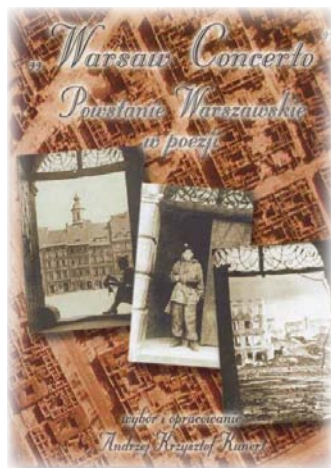
Polskie pieśni patriotyczne z nutami / wybór i wstęp Andrzej Krzysztof Kunert. - Warszawa : Świat Książki, 2003. - 110, [1] s.

Polskie wigilie wojenne 1939-1945 / oprac. Andrzej Krzysztof Kunert. - Warszawa : Adiutor : Rada Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa, 2003. - 786, [1] s. : [529 il.].

Czerwone maki na Monte Cassino : wiersze i piosenki 1939-1945 / Feliks Konarski [nazw.] (Ref-Ren) [pseud.] ; oprac. Andrzej Krzysztof Kunert. - Warszawa : LTW, [2004]. - 240, [32] s. : il., nuty.

Kronika Powstania Warszawskiego / Andrzej Krzysztof Kunert ; współpr. Zygmunt Walkowski. - Warszawa : Edipresse Polska ; Poznań : Zysk i S-ka. Wydaw, 2004. - 207 s. : [285 il.] + dysk optyczny (VCD).

Po jutra wolnego nadzieję... : Powstanie Warszawskie w poezji / wyboru dokonał Andrzej Krzysztof Kunert. - Warszawa : Muzeum Powstania Warszawskiego, 2004. - 140, [6] s.

„Warsaw concerto” : Powstanie Warszawskie w poezji / wybór i oprac. Andrzej Krzysztof Kunert. - Warszawa : Muzeum Powstania Warszawskiego, 2004. - 715 s. : [174 il.].

„Bo Polska zapamięta najdroższe swe chłopięta” : wiersze i piosenki żołnierskie 1919-1920 / Kornel Makuszyński ; oprac. Andrzej Krzysztof Kunert ; [oprac. il. Zygmunt Walkowski]. - Warszawa : Miasto

Stołeczne Warszawa, 2005. - 136 s.

Kronika kampanii wrześniowej 1939 / Andrzej Krzysztof Kunert ; współpr. Zygmunt Walkowski. - Warszawa : Edipresse, 2005. - 159 s. : [427 il.].

Osiem misji kuriera z Warszawy / oprac. Andrzej Krzysztof Kunert, Zofia Kunert ; współpr. Zygmunt Walkowski. - Warszawa : Edipresse Polska, 2005. - 123, [1] s. : [144 il.]. – Tytuł grzbietowy: Jan Nowak-

Jeziorański - osiem misji kuriera z Warszawy.

„Oswobodzenie” : katalog wystawy / [Urząd Miejski Wrocławia ; koncepcja, scenariusz i wybór materiałów Andrzej Krzysztof Kunert ; oprac. ilustracji Zygmunt Walkowski]. - [Wrocław] : Urząd Miejski ; Warszawa : Oficyna Wydawnicza Adiutor, [2005]. - 96 s. - Wystawa w ramach tworzenia Wrocławskiego Muzeum Solidarności i Walki z Totalitaryzmem, 17 IX 2005 roku.

„Carmina patria” : polskie hymny narodowe : od „Bogurodzicy” do hymnu „Solidarności” : wystawa / przygotowana przez Muzeum Wojska Polskiego [et al.] ; według scenariusza Andrzeja Krzysztofa Kunerta ; [współpr. Janusz Cisek et al.]. - Warszawa : Muzeum Wojska Polskiego : Kancelaria Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, 2006. - 178, [2] s. – Tytuł okładowy: Katalog wystawy „Carmina patria” : polskie hymny narodowe : od „Bogurodzicy” do hymnu „Solidarności”, Warszawa, 10 listopada 2006.

Generał Anders w poezji / oprac. Andrzej Krzysztof Kunert. - Halinów : Studio Historia z Ograniczoną Odpowiedzialnością, [ca 2006]. - 80 s.

Oskarżony Kazimierz Moczarski / Andrzej Krzysztof Kunert ; przedm. Władysław Bartoszewski. - Warszawa : Wydawnictwo Iskry, cop. 2006. - VIII, [2], 211, [3] s. : [33 il.].

Poezje zebrane : wrzesień 1939 maj 1945 / Marian Hemar ; oprac. Andrzej Krzysztof Kunert. - Łomianki : Wydawnictwo LTW, 2006. - 543 s. : [28 il.].

Poezje zebrane : wrzesień 1939 - maj 1947 / Adam Kowalski ; oprac. Andrzej Krzysztof Kunert. - Łomianki : Wydawnictwo LTW, 2006. - 303 s. : [86 il.].

Bitwa o Monte Cassino w poezji 1944-1969 : „Nasze granice w Monte Cassino...” / oprac. Andrzej Krzysztof Kunert ; [reprodukcje Zygmunt Walkowski]. - Warszawa : Towarzystwo Opieki nad Archiwum Instytutu Literackiego w Paryżu ; Łomianki : Wydawnictwo LTW, 2007. - 326 s. : [35 il.].

Dom jest daleko, Polska wciąż jest blisko... : generał Anders i jego żołnierze : [katalog wystawy] / scen. Andrzej Krzysztof Kunert ; wybór materiałów Andrzej Krzysztof Kunert i Rafał E. Stolarski ; reprodukcje Zygmunt Walkowski ; projekt graf. Robert Stachowicz i Luiza Krakowiak. - Warszawa : Studio Historia z Ograniczoną Odpowiedzialnością, cop. 2007. - 204 s.

Katyń / Andrzej Wajda ; kalendarium zbrodni katyńskiej Andrzej Krzysztof Kunert ; fot. z planu filmowego Piotr Bujnowicz [oraz] Maciej Laprus, Monika Skrzypczak ; koncepcja i projekt graf. książki Maciej Buszewicz ; wywiady z realizatorami, oprac. tekstów Aleksandra Zagańczyk ; fot. ze zbiorów Muzeum Katyńskiego w Warszawie Tomek Sikora. - Warszawa : Prószyński i S-ka, cop. 2007. - 187, [21] s., [10] k. tabl. złoż.

Mazurek Dąbrowskiego i inne pieśni narodowe / Andrzej Krzysztof Kunert ; Ministerstwo Obrony Narodowej. Departament Wychowania i Promocji Obronności. - Warszawa : Agencja Reklamowo-Wydawnicza A. Grzegorzczak : Departament Wychowania i Promocji Obronności MON, 2007. - 106 s. - (Edukacja Obywatelska w Wojsku ; z. 18).

Pisma wybrane. T. 1, 1942-1957 / Władysław Bartoszewski ; wybór, oprac., przypisy i wstęp Andrzej Krzysztof Kunert. - Kraków : Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych Universitas, cop. 2007. - XXV, [1], 321, [1] s., [26] k. tabl. - (Klasyki Współczesnej Polskiej Myśli Humanistycznej).

Pisma wybrane. T. 2, 1958-1968 / Władysław Bartoszewski ; wybór, oprac. i przypisy Andrzej Krzysztof Kunert. - Kraków : Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych Universitas, cop. 2007. - 408, [16] k. tabl. - (Klasyki Współczesnej Polskiej Myśli Humanistycznej).

Pisma wybrane. T. 3, 1969-1979 / Władysław Bartoszewski ; wybór, oprac. i przypisy Andrzej Krzysztof Kunert. - Kraków : Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych Universitas, cop. 2008. - 430 s., [7] k. tabl. - (Klasyki Współczesnej Polskiej Myśli Humanistycznej).

Generał Sikorski w poezji / oprac. Andrzej Krzysztof Kunert. - Warszawa : Studio Historia z Ograniczoną Odpowiedzialnością, cop. 2008. - 79, [1] s.

Getto warszawskie – cierpienie, walka, pamięć / oprac. Andrzej Krzysztof Kunert, Zygmunt Walkowski. - [Halinów : Agencja Reklamowo-Wydawnicza Quick Lopez], 2008. - 95 s.

Kamienie na szaniec... : żołnierze niepodległości 1794-1918, 1920 : wydawnictwo towarzyszące wystawie na 90. rocznicę odzyskania niepodległości / [wybór tekstów i il. Andrzej Kunert, Zygmunt Walkowski ; współpr. Rafał E. Stolarski]. - Warszawa : Miasto Stołeczne Warszawa ; Halinów : Studio

Historia z Ograniczoną Odpowiedzialnością, cop. 2008. - 215, [1] s.

Kontrywiad podziemnej Warszawy : struktura, zadania i obsada personalna kontrywywiadu Komendy Głównej, Obszaru Warszawa i Okręgu Warszawa ZWZ-AK w latach 1939-1944 / Władysław Bułhak, Andrzej Krzysztof Kunert [w:] Wywiad i kontrywiad Armii Krajowej / pod red. Władysława Bułhaka. - Warszawa : Instytut Pamięci Narodowej - Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, 2008. - S. 239-377.

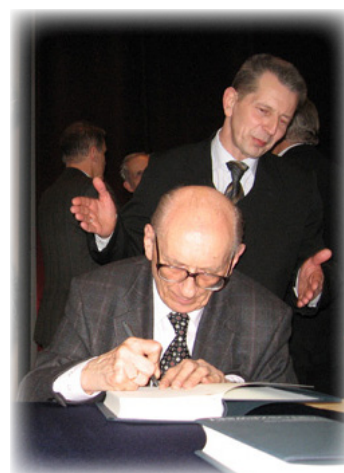
Od Gibraltaru do Wawelu : pamięci Generała Sikorskiego / oprac. Andrzej Krzysztof Kunert, Rafał E. Stolarski, Zygmunt Walkowski. - Warszawa : Studio Historia z Ograniczoną Odpowiedzialnością, 2008. - 120 s.

Proces szesnastu... / koncepcja, scenariusz, wybór materiałów Andrzej Krzysztof Kunert ; oprac. graf.: Robert P. Stachowicz & Rafał E. Stolarski ; oprac. il. Zygmunt Walkowski ; [Instytut Pamięci Narodowej]. - Warszawa : Instytut Pamięci Narodowej ; Halinów : Studio Historia z Ograniczoną Odpowiedzialnością, cop. 2008. - 160 s. - Katalog wystawy „Szesnastu...” otwartej 11 V 2005 r. w Pałacu Kultury i Nauki w Warszawie pokazywanej już w kilkunastu miastach Polski.

1859 dni Warszawy / Władysław Bartoszewski. - Wyd. 3 - Wyd. 1 bez cenzury, przejr. i uzup. przez Andrzeja Krzysztofa Kunerta. - Kraków : Znak, 2008. - 1030, [2] s., [128] s. il.

Armia podziemna / Tadeusz Bór-Komorowski ; posł. Władysław Bartoszewski ; oprac. nauk. i przypisy Andrzej Krzysztof Kunert. - Wyd. 8 popr. i uzup. - Warszawa : Bellona : Rytm, cop. 2009. - 486, [2] s., [30] s. tabl.

Powstanie Warszawskie / Władysław Bartoszewski ; wybór tekstów, oprac., przypisy i aneksy Andrzej Krzysztof Kunert ; wybór il. Andrzej Krzysztof Kunert, Zygmunt Walkowski ; mapy i plany Zygmunt Walkowski. - Warszawa : Świat Książki, 2009. - 780, [1] s., [96] k. tabl., [8] k. tabl. złoż., [1] k. tabl. złoż. luzem. + dysk optyczny (CD-ROM).

1939 - Polska była pierwsza / Andrzej Krzysztof Kunert ; przedm. opatrzył Władysław Bartoszewski. - Warszawa : Świat Książki, 2009. - 320 s. : [674 il.].

*) W niektórych opisach bibliograficznych zamieszczono liczbę ilustracji wg danych przekazanych przez A. K. Kunerta.

DOROBEK WYSTAWIENNICZY

1993

- ☐ „*Polskie Państwo Podziemne wobec tragedii Żydów 1939-1945*”

Wystawa otwarta 5 VII 1993 r. w Muzeum Niepodległości w Warszawie, przez kilka lat pokazywana następnie w kraju i za granicą, m.in. we Francji, w Belgii, w Kanadzie i w Muzeum Więzienia Pawiak w Warszawie (współautor scenariusza /z Mirosławą Pałaszewską/)

1998

- ☐ „*O polski dach i polską broń*”

Wystawa na 80. rocznicę Niepodległości, otwarta 5 XI 1998 r. w Bibliotece Narodowej (współautor scenariusza /z Januszem Ciskiem/)

1999

- ☐ „*Powstanie Warszawskie w oczach świata*”

Wystawa na 55. rocznicę Powstania Warszawskiego, otwarta 29 VII 1999 r. w Bibliotece Narodowej (koncepcja, scenariusz, wybór materiałów)

2001

- ☐ „*«Wspaniałe, kapitalne ... Nie do publikacji !» Literatura piękna i eseistyka w drugim obiegu 1976-1989*”

Wystawa otwarta 11 IX 2001 r. w Bibliotece Narodowej (współautor scenariusza /z Mirosławą Pałaszewską/)

- ☐ „*Pawiak 1835-1944*”

Nowa ekspozycja stała Muzeum Więzienia Pawiak, otwarta 26 VI 2001 r. (koncepcja, współautor scenariusza /z Magdaleną Wołtanowską i Joanną Gierczyńską/)

2004

- ☐ „*Warschau – Hauptstadt der Freiheit. Der Warschauer Aufstand. August – Oktober 1944*”

Wystawa przygotowana przez Radę Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa, otwarta 4 X 2004 r. w Berlinie i eksponowana tam przez cztery lata; wersja objazdowa umieszczona na stałe 1 IX 2005 r. w Mahnmal St. Nikolai w Hamburgu (koncepcja, scenariusz, wybór materiałów)

2005

- ☐ „*Szesnastu ...*”

Wystawa przygotowana przez Instytut Pamięci Narodowej, otwarta 11 V 2005 r. w Pałacu Kultury i Nauki w Warszawie, pokazywana następnie do dziś w wielu miejscowościach w Polsce (koncepcja, scenariusz, wybór materiałów)

- ☐ „*Vers la Liberté. L'Etat Polonais Clandestin 1939-1945. L'Insurrection de Varsovie août – octobre 1944*”

Wystawa przygotowana przez Biuro Kultury Miasta Stołecznego Warszawa, otwarta 4 II 2005 r. w Strasburgu (koncepcja, scenariusz, wybór materiałów)

- ☐ wersja w języku angielskim pt. „*Towards Freedom. Polish Underground State 1939-1945. Warsaw Uprising August October 1944*”, otwarta podczas III Szczytu Rady Europy w Warszawie 16 V 2005 r. w specjalnie ustawionym namiocie

przy Zamku Ujazdowskim i 23 IV 2007 r. w National-Louis University w Chicago

- ☐ „*Oswobodzenie*”

Wystawa plenerowa w ramach tworzenia Wrocławskiego Muzeum Solidarności i Walki z Totalitaryzmem, otwarta 17 IX 2005 r. na Rynku we Wrocławiu, pokazywana następnie od 15 IX 2006 r. w Muzeum Wojska Polskiego w Warszawie (koncepcja, scenariusz, wybór materiałów)

- ☐ „*Król Fortepianu. Prezydent Ministrów. W hołdzie Ignacemu Janowi Paderewskiemu*”

Wystawa przygotowana przez Biuro Kultury Miasta Stołecznego Warszawa, otwarta 11 XI 2005 r. w Filharmonii Warszawskiej (koncepcja, scenariusz, wybór materiałów)

2006

- ☐ „*Warszawa w Europie. 15. rocznica przystąpienia Polski do Rady Europy*”

Wystawa przygotowana przez Biuro Informacyjne Rady Europy w Warszawie i Biuro Kultury Miasta Stołecznego Warszawa, otwarta 29 IX 2006 r. na Uniwersytecie Warszawskim, pokazywana następnie od 22 XI 2006 r. w Senacie RP i od 3 V 2007 r. w wersji angielskiej w Strasburgu (koncepcja, scenariusz, wybór materiałów /z Zofią Kunert/)

- ☐ „*«Carmina Patria». Polskie hymny narodowe od «Bogurodicy» do hymnu «Solidarności»*”

Wystawa przygotowana przez Muzeum Wojska Polskiego w Warszawie i Kancelarię Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej oraz Miasto Stołeczne Warszawa, Bibliotekę Narodową, Instytut Książki, Muzeum Historii Polski i Muzeum Hymnu Narodowego w Będminie, otwarta 10 XI 2006 r. w Muzeum Wojska Polskiego w Warszawie, pokazywana następnie od 19 V 2007 r. w Muzeum Hymnu Narodowego w Będminie (koncepcja, scenariusz, wybór materiałów)

2007

- ☐ „*Dom jest daleko. Polska wciąż jest blisko... Generał Anders i jego żołnierze*”

Wystawa plenerowa przygotowana przez Biuro Kultury Miasta Stołecznego Warszawa, otwarta 18 V 2007 r. w Warszawie w Alejach Ujazdowskich (koncepcja, scenariusz, wybór materiałów /z Rafałem E. Stolarskim/)

2008

- ☐ „*Getto warszawskie. Cierpienie – walka – pamięć*”

Wystawa na 65. rocznicę powstania w getcie warszawskim, przygotowana przez Biuro Kultury Miasta Stołecznego Warszawa, otwarta 14 IV 2008 r. w Ratuszu (koncepcja, scenariusz, wybór materiałów)

- ☐ „*«Kamienie na szaniec...». Żołnierze Niepodległości 1794-1918 (1920)*”

Wystawa plenerowa na 90. rocznicę odzyskania niepodległości, przygotowana przez Biuro Kultury Miasta Stołecznego Warszawa, otwarta 7 XI 2008 r. przed Ratuszem (koncepcja, scenariusz, wybór materiałów /z Rafałem E. Stolarskim i Zygmuntem Walkowskim/)

FILMOGRAFIA Andrzeja Krzysztofa Kunerta

(filmy dokumentalne)

- 2007 - WRZESIEŃ 1939 Konsultacja historyczna
 2007 - NA SKRZYDŁACH NADZIEI Konsultacja historyczna
 2006 - POLSKIE LATO, WĘGIERSKA JESIEŃ
 Scenariusz - Zofia Kunert, A. K. Kunert; Komentarz - A. K. Kunert;
 Reżyseria - Zofia Kunert
 2005 - PRZEZ WILHELMSHAVEN I MACZKÓW
 Reżyseria - Zofia Kunert; Scenariusz - Zofia Kunert; Komentarz -
 A. K. Kunert
 2005 - POLKI NAD LONDYNEM
 Reżyseria - Zofia Kunert; Scenariusz - Zofia Kunert; Komentarz -
 A. K. Kunert
 2005 - OSTATNIE DNI WOJNY
 Reżyseria - Zofia Kunert; Scenariusz - Zofia Kunert; Komentarz -
 A. K. Kunert
 2005 - NIEZŁOMNY GENERAL. MIECZYŚLAW BORUTA-SPIECHOWICZ
 Reżyseria - Zofia Kunert; Scenariusz - A. K. Kunert, Zofia Kunert;
 Komentarz - A. K. Kunert
 2004 - ... ZA KAŻDY KAMIEŃ TWÓJ...
 Reżyseria - Zofia Kunert, A. K. Kunert; Scenariusz - Zofia Kunert,
 A. K. Kunert
 2004 - ... ODWAŻYĆ SIĘ BYĆ WOLNYM...
 Reżyseria - Zofia Kunert, A. K. Kunert; Scenariusz - Zofia Kunert,
 A. K. Kunert; Komentarz - A. K. Kunert
 2004 - MELDUNEK PRZYNIÓSŁ GOŁĄB... POLACY POD MONTE
 CASSINO
 Reżyseria - Zofia Kunert; Scenariusz - Zofia Kunert, A. K. Kunert;
 Komentarz - A. K. Kunert
 2003 - Z GORĄCEGO SERCA. „ŻEGOTA”
 Reżyseria - Zofia Kunert; Scenariusz - Zofia Kunert; Komentarz -
 A. K. Kunert
 2003 - SEANS Konsultacja historyczna,
 2002 - POLSKIE PAŃSTWO PODZIEMNE 1939 - 1945 Konsultacja
 historyczna
 2001-2002 - DOWÓDCY AK [5-odcinkowy cykl filmowy; przed-
 stawione sylwetki: Michał Karasiewicz-Tokarzowski „Torwid”, Ka-
 zimierz Sosnkowski „Godziemba”, Stefan Rowecki „Grot”, Tadeusz
 Komorowski „Bór”, Leopold Okulicki „Niedźwiadek”]
 Realizacja - Zofia Kunert, A. K. Kunert; Scenariusz - Zofia Kunert,
 A. K. Kunert; Komentarz - A. K. Kunert
 1999 - RAKOWIECKA Konsultacja historyczna
 1999 - AKOWCY
 Konsultacja historyczna: A. K. Kunert, Jerzy Stefan Stawiński
 1997 - WIĘKSZY WRÓG, UŁAN, OBCA, KOMANDOS [cykl
 filmowy „Wielka mała emigracja”] Konsultacja historyczna -
 A. K. Kunert
 1996 - ŚWIADEK Konsultacja historyczna - A. K. Kunert
 1995 - ZDRADA
 Dokumentacja - A. K. Kunert, Ewa Ferency-Łuniewska
 1994 - POWSTANIE WARSZAWSKIE 1944 Komentarz, Konsulta-
 cja historyczna,
 Komentarz - A. K. Kunert; Konsultacja historyczna - A. K. Kunert,
 Jan Kreusch
 1994 - NA HOŻEJ, JASNEJ I SŁONECZNEJ...
 Konsultacja - Elżbieta Moczarska, A. K. Kunert
 1993 - WINA I KARA
 A. K. Kunert wystąpił w filmie.
 1991 - SPRAWA ROTMISTRZA PILECKIEGO Konsultacja historyczna

Źródło: <http://www.filmpolski.pl/fp/index.php/413034>

UCHWAŁA SEJMU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

z dnia 11 września 1998 r.

w sprawie ustanowienia Dnia Polskiego Państwa Podziemnego.

(M.P. z dnia 18 września 1998 r., Nr 30 poz. 414)

W dniu 27 września 1939 r., w obliczu kapitulacji stolicy, powstała pierwsza konspiracyjna organizacja niepodległościowa - Służba Zwycięstwu Polski. To historyczne wydarzenie zapoczątkowało budowę Podziemnego Państwa Polskiego, fenomenu w dziejach nie tylko II Wojny Światowej. Obok pionu wojskowego - Armii Krajowej - i współpracujących z nią innych formacji Polski Walczącej, istotną rolę odegrał podziemny parlament - Rada Jedności Narodowej, a zwłaszcza rozległa, obejmująca cały obszar Rzeczypospolitej i obie okupacje, działalność Delegatury Rządu na Kraj. To ona stworzyła ogromny, nie mający odpowiednika nigdy i nigdzie aparat rzeczywiście Polskiego Państwa Podziemnego - od spraw wewnętrznych, poprzez tajną oświatę i kulturę, wymiar sprawiedliwości, aż po komórki przygotowujące akty legislacyjne dla przyszłego niepodległego państwa.

Sejm Rzeczypospolitej Polskiej wyraża szczególną wdzięczność i szacunek twórcom, ofiarnym działaczom podziemnych struktur Państwa Polskiego, a także tym wszystkim, którzy w wyjątkowo trudnych warunkach, z narażeniem własnego życia walczyli o niepodległość Ojczyzny.

Sejm Rzeczypospolitej Polskiej, pamiętając o ich poświęceniu, walce i umiłowaniu Ojczyzny, ustanawia dzień 27 września - Dniem Podziemnego Państwa Polskiego.

Przed głosowaniem, marszałek Maciej Płażyński zaproponował, by Sejm powziął uchwałę w sprawie ustanowienia Dnia Podziemnego Państwa Polskiego w drodze aklamacji. Posłowie przyjęli te słowa długotrwałymi oklaskami, po czym wszyscy wstali i odśpiewali hymn narodowy.

Nie oddaliśmy kraju bez walki

Nie oddaliśmy kraju bez walki / [z Andrzejem Krzysztofem Kunertem o sowieckim ataku 17 września 1939 roku rozmawia Michał Potocki] // Dziennik - 2009, 23 września [dostęp online]

http://www.dziennik.pl/magazyn-dziennika/article445629/Nie_oddalismy_kraju_bez_walki.html

(fragmenty rozmowy)

Michał Potocki: Czy Polska miała opracowany plan obrony przed Związkiem Sowieckim?

Andrzej Krzysztof Kunert: Były dwa polskie plany obronne: „Z” jak „Zachód” i „W” jak „Wschód”. Prace nad tym dru-

gim zostały zaniechane na kilka miesięcy przed wrześniem. Skupiono się wyłącznie na planie „Z”, który miał służyć do obrony przed nazistami. W miarę nasilających się żądań i kampanii propagandowej Niemiec, oskarżającej Polaków o wszelkie bezeceństwa, z mordowaniem niemowlaków włącznie, sprawy sowieckie przesunęły się na dalszy plan. Zresztą wojskowi stratedzy wiedzieli, że nie możemy bić się na dwa fronty.

MP: Jeszcze 2 września ambasador sowiecki w Warszawie Nikołaj Szaronow dopytywał, dlaczego nie ubiegamy się o dostawy z ZSRR.

AKK: Tak, Rosjanie byli mistrzami pozorów. Oficjalna wersja krótkiego paktu Ribbentrop - Mołotow była klasycznym układem o nieagresji. Cały problem z paktem polegał na jego tajnych załącznikach. Ale o ich podpisaniu w Moskwie 23 sierpnia dowiedziało się kilkanaście osób. **Była to niesłychanie utajniona informacja, aż do marca 1946 r., kiedy ujawniono te teksty w trakcie procesu w Norymberdze. Nawiasem mówiąc, na podstawie samego tylko jawnego tekstu paktu można było zacząć coś podejrzewać. Kto słyszał o podpisaniu paktu o nieagresji między sąsiadami, którzy nie mają kilometra wspólnej granicy?** Sąsiadami stali się dopiero 17 września, a ostatecznie 11 dni później, czyli od drugiego paktu Ribbentrop - Mołotow, który wytyczył granicę niemiecko-sowiecką. Jego nazwa też jest wielce charakterystyczna. W języku niemieckim brzmi „Układ graniczny i sprzymierzeńczy”. W języku rosyjskim - „Układ o przyjaźni i granicy”. Słowo „družba” było wybite na pierwszym miejscu i poszło następnego dnia na pierwszej stronie „Prawdy”.

MP: Dlaczego akurat 17 września?

AKK: Jest takie przemówienie radiowe płk. Wacława Lipińskiego, szefa propagandy dowództwa obrony Warszawy, z 18 września: „Rosjanie uwierzyli Berlinowi, że nas już nie ma”. To było decydujące. Sowietci przeciągali decyzję o przekroczeniu granicy do momentu, w którym będą mogli wytłumaczyć się przed światem, że państwo polskie już nie istnieje, że wkraczą na teren bezpański. Oczekiwali z niecierpliwością na informację, że padła Warszawa. Pierwsza taka depesza wyszła z Berlina już 8 września. Kilka godzin później Mołotow przesłał telegram gratulacyjny. A skoro państwo polskie już nie istnieje, musimy pomóc naszym braciom Ukraińcom i Białorusinom uciskanym przez faszystowską Polskę. Mołotow w kilku przemówieniach mówi, że „ustrój narodowo-socjalistyczny to kwestia smaku”. A Polska to „państwo faszystowskie”. Ale świat szybko się dowiedział, że nasze władze opuściły Polskę dopiero po agresji sowieckiej. Z punktu widzenia Sowietów, gdyby natarli np. 20 września, ich argumentacja miałaby jakiś cień racjonalności. Ale tym akurat nigdy się nie przejmowali.

MP: 17 września przed świtem Armia Czerwona przekracza granicę. Jak wyglądają pierwsze godziny agresji?

AKK: Panuje totalne zamieszanie. Wkracząc z pieśnią na ustach, niosąc pomoc przeciwko Niemcom – taka jest oficjal-

na wykładnia. Uważni obserwatorzy dostrzegają, że coś się jednak nie zgadza – dochodzi do pierwszych brutalnych mordów. Ale nie można zapominać, że od 1 września trudno o wiarygodne informacje. Po polskich gazetach, których po 17 września wychodzi jeszcze dość dużo, widać, że jest ogromne zamieszanie. Mało kto wie, w jakim charakterze wkracza Armia Czerwona. Władze kolportują słynną dyrektywę Edwarda Śmigłego-Rydza: **„Z bolszewikami nie walczyć, chyba w razie natarcia z ich strony”. To słuszny rozkaz. Proszę sobie wyobrazić, co by się działo, gdyby Śmigły wydał rozkaz: „Bijemy się ze wszystkimi”.** Dopiero później zaczęło się wyjaśniać - po pierwszych wspólnych komunikatach sowiecko-niemieckich o wspólnych ruchach wojsk, wspólnym celu zobaczono, że to wspólne działanie. W ciągu kilku dni Niemcy uroczyście przekazują Białystok, Brześć i Przemyśl Sowiетom. W Brześciu sojusznicy organizują wspólną defiladę.

MP: Mimo rozkazu Śmigłego dochodzi jednak do walk z Sowietami, z obroną Grodna i Lwowa na czele.

AKK: Z tym, że obrona Lwowa jest obroną przed Niemcami. Dowództwo polskie dochodzi do wniosku, że zamiast Niemcom oddamy miasto Sowietom, mając oficerskie słowo honoru, w tym Nikity Chruszczowa, że oficerowie będą traktowani zgodnie z wymogami prawa jako jeńcy wojenni. Znaczna część załogi Lwowa leży dziś w Katyniu.

MP: Czy Sowietci od razu po wkroczeniu przystąpili do represji?

AKK: Wygląda na to, że w niektórych miejscach mieli już gotowe listy osób do wywózki, ale w większości powstawały one na bieżąco. Za początek masowych represji uważa się pierwszą deportację z lutego 1940 r. Do dziś mamy problemy z oszacowaniem skali wywózek, podaje się liczby między 400 tys. a 2,5 mln.

MP: Jaka była reakcja świata na wkroczenie armii sowieckiej? Czy 17 września wpłynął w jakiś sposób na to, że Brytyjczycy i Francuzi nie zdecydowali się stanąć do aktywnej walki z Hitlerem?

AKK: Nie było oficjalnej reakcji wolnego świata na atak ZSRR. Głosy opinii publicznej były niejednoznaczne. **Sowietom zawsze się udawało znaleźć na Zachodzie swoich poputczików, lewicowych intelektualistów, którzy popierali każde posunięcie ojczyzny proletariatu.** To się uwidoczniło też w czasie fińsko-sowieckiej wojny zimowej. Ale i rząd RP miał z tym problem. Nikt nam wówczas wojny nie wypowiedział. Mało tego - Moskwa i Berlin twierdzą, że walczą o pokój. Hitler w pierwszym przemówieniu w Reichstagu 1 września mówi to samo co Sowietci: bronimy swoich obywateli, których mordują Polacy. Władze na uchodźstwie - bez formalnego wypowiedzenia wojny - przyjęły zasadę, że jesteśmy w stanie wojny de facto z oboma państwami. **30 listopada prezydent Władysław Raczkiewicz podpisał bardzo ważny i nowoczesny dekret - o nieważności decyzji władz okupacyjnych.** W przeciwieństwie do Sowietów wykazał się dużą wyobraźnią. To oznacza, że uznajemy za nieważne wszelkie

akty prawne władz okupacyjnych już wydane i mające być wydane. We wszystkich oficjalnych dokumentach i przemówieniach prezydenta Raczkiewicza i premiera Władysława Sikorskiego z okresu od 30 września 1939 r. (powołanie władz na uchodźstwie) do 21 czerwca 1941 r. mówi się o stanie wojny i z Niemcami, i z ZSRR. Ale w przypadku ZSRR nie wyciągnęliśmy z tego konsekwencji na arenie międzynarodowej. Owszem, próbujemy tworzyć konspirację pod okupacją sowiecką, zbieramy informacje na temat represji i zbrodni na tamtym terenie. Ale nie prowadzimy działań wojennych. Był tylko jeden taki moment. **W czasie agresji sowieckiej na Finlandię Francuzi i Brytyjczycy zaczęli rozpatrywać udzielenie Finlandii pomocy militarnej. Polacy zgłosili się natychmiast. Tak powstała Samodzielna Brygada Strzelców Podhalańskich, miała iść na front fińsko-sowiecki. Nie doszło do tego, bo były to już ostatnie tygodnie oporu stawianego przez Finlandię.** Gdyby doszło, byłoby to pierwsze wyjście poza formułę samoobrony, poza dyrektywę Śmigłego.

O antysemityzmie i bohaterstwie

Nie można żądać bohaterstwa : między antysemityzmem a ludobójstwem / [fragmenty rozmowy z Andrzejem Krzysztofem Kunertem, którą przeprowadziła Anna Jarmusiewicz] // Rzeczpospolita. – 2004, 10 lipca, Plus Minus , Nr 28 [dostęp online] http://www.rzeczpospolita.pl/dodatki/plus_minus_040710/plus_minus_a_2.html

Rys. Janusz Kapusta

Andrzej Krzysztof Kunert: Należę do ludzi, którzy się wewnętrznie jeżą, gdy słyszą głosy o „zatrutych owocach” antysemityzmu, ponieważ często okazuje się, że antysemityzm nie jest słowem-kluczem, lecz raczej słowem-wytrychem, służącym do zaklinania rzeczywistości.

Anna Jarmusiewicz: Ale trudno mówić o stosunku do Żydów podczas wojny bez uwzględniania czynnika antysemityzmu. A antysemityzm jako niechęć czy nienawiść do Żydów jest pojęciem dostatecznie zdefiniowanym w badaniach nad kulturą, ideologiami, nacjonalizmem czy antyjudazmem, stereotypami itd. Z tym że nienawiść może, ale nie musi, wygenerować zbrodnię.

AKK: A ja chciałbym tylko podkreślić, że objawy antysemityzmu przed wojną w Polsce nijak się mają do eksterminacji i ludobójstwa... Wracając do tematu, który pani poruszyła - z pewnością szmalcownictwo (żerowanie na tragedii ludzi najczęściej doświadczanych) spośród wszystkich negatywnych zachowań budziło i budzi chyba największą odrazę. Aby spróbować opisać ten problem w szerszym kontekście, trzeba pamiętać, że w każdym okupowanym kraju rośnie skala demoralizacji społecznej i patologii, oraz że powstają warunki wyjątkowo sprzyjające szerzeniu się postaw bierności i obojętności. Także z tego względu na szczególne podkreślenie

zasługują wyróżniające się pozytywnie postawy i zachowania wielu ludzi, choćby z kręgu Rady Pomocy Żydom „Żegota” i wszystkich, którzy nieśli pomoc współobywatelom innej narodowości. To Zofia Kossak powiedziała kiedyś, że w czasie wojny każdy Polak miał swojego Żyda, a oenerowcy (członkowie skrajnego Obozu Narodowo-Radykalnego, przed wojną głoszącego m.in. hasła antysemityczne) mieli ich po dwóch... Nasza wiedza i nasza pamięć powinna więc obejmować takich oenerowców, jak osławionego bojówkarza, który napadł przed wojną na Antoniego Słonimskiego, a w czasie wojny został agentem gestapo. Jednakże powinniśmy także pamiętać o tragicznej śmierci z rąk NKWD w Katyniu naczelnego rabina Wojska Polskiego oraz o ponad 10 tysiącach polskich Żydów, których Anders wyprowadził ze Związku Sowieckiego (rzeczywista ich liczba jest trzykrotnie wyższa, niż dotąd przyjmowana), a także o zbiorowych dezercjach - w sumie 3 tysięcy - żołnierzy pochodzenia żydowskiego z Armii Polskiej na Wschodzie w okresie od września 1941 do maja 1944 roku. [...]

AJ: Mnie jednak chodzi w tej rozmowie o zjawisko antysemityzmu, o cienie, a nie o blaski przeszłości. W opracowanym przez pana zbiorze dokumentów pt. „Polacy – Żydzi 1939 – 1945”, w depeszy do Londynu z kwietnia 1941 r. generał Grot Rowecki napisał do generała Sikorskiego, że „większość kraju nastawiona jest antysemitcko”, toteż enuncjacje rządu londyńskiego na temat Żydów „budzą jak najgorsze wrażenie”. Było to wtedy, gdy prasa konspiracyjna informowała już o rzeziach Żydów na Wschodzie.

AKK: Pani słowa potwierdzają moje przekonanie o konieczności poznania kontekstu historycznego. Otóż trzeba wiedzieć, że lato 1941 roku stanowi ogromnie ważną cezurę dla postaw społeczeństwa wobec Polaków żydowskiego pochodzenia. Po rozpoczęciu wojny niemiecko-sowieckiej zniknęła granica przez niemal dwa lata dzieląca dwie okupowane połowy Polski i ze Wschodu zaczęły przenikać informacje o nagannym zachowaniu się polskich Żydów pod okupacją sowiecką. Zawierały one wiele uogólnień, ale wówczas przyjmowano je jako wiernie oddające stan faktyczny. Możliwości weryfikacji danych z terenów ponownie objętych zawieruchą wojenną były znikome.

AJ: Ale z pewnością generalizacjom tym sprzyjał popularny przed wojną stereotyp żydokomuny, rzekomej skłonności wszystkich Żydów do bolszewizmu. Dziś, o ile wiem, badania - na przykład Instytutu Pamięci Narodowej - dotyczące zachowań mieszkańców wschodnich części Polski podczas okupacji sowieckiej uogólnień tych nie potwierdzają.

AKK: Dla mnie najważniejsze i najbardziej miarodajne jest ówczesne stanowisko strony żydowskiej, oświadczenie Marcellego Dogilewskiego w imieniu Rady Żydów Polskich w Wielkiej Brytanii z lutego 1941 roku: „Nie mam zamiaru bronić tych Żydów, którzy zdradzili interes Rzeczypospolitej i okazywali wrogość wobec Polski, ale trzeba się zastrzec przeciw przrzucaniu ciężaru ich winy na całe społeczeństwo żydowskie. Po skończonej wojnie obywatel - Żyd, który popełnił zdradę, odpowie za to przed niezawisłym sądem”... Nie ulega zatem wątpliwości, że wszystkie zachowania negatywne oraz naganne czyny, o których mówimy w kontekście stosunków polsko-żydowskich (negatywne i naganne w całym spektrum tych

pojęć - aż do zachowań i czynów przestępczych i zbrodni-
czych) były dziełem konkretnych, pojedynczych Polaków i Ży-
dów - jednostek, czasem grup, ale żadne z nich nie wyrażały
stanowiska całej zbiorowości, żadne nie zostały też dokonane
w imieniu zbiorowości, społeczeństwa czy państwa.
[...]

AKK: Obojętność zawsze może doprowadzić do tragedii, ale
oczywiście w tak skrajnych warunkach, jakie powstały pod
okupacją, takie ryzyko rośnie wielokrotnie. Myślę, że w sumie
najważniejsza jest - czy powinna być - nasza świadomość, że
nie można od każdego żądać bohaterstwa. Specyfikę oku-
pacji i konspiracji w Polsce zaznaczają następujące fakty -
relatywnie wysoki procent uczestniczących w różnych formach
oporu i walki oraz relatywnie niski procent ludzi tworzących
czarny margines, a także fakt publicznego - w dostępnym
wówczas zakresie - piętnowania i karania zachowań nagan-
nych, przestępczych i zbrodniczych. W sumie na terytorium
okupowanej Rzeczypospolitej w czasie całej wojny wykonano
około 2500 wyroków śmierci sądów podziemnych (wojsko-
wych i cywilnych). Informacje o zbrodniach na Żydach w Je-
dwabnem (i innych miejscowościach) do podziemnych sądów
nie dotarły.

AJ: Dlaczego tak późno, bo w 1942 r., powołano sądy spe-
cjalne? W sprawozdaniu „Żegoty” za lata 1942 - 1943 plagę
szantaży wobec Żydów i osób ich ukrywających nazwano „nie-
omal klęską społeczną”...

AKK: Podziemne sądy cywilne (w przeciwieństwie do dzia-
lających od 1940 roku wojskowych sądów specjalnych ZWZ
-AK), które zajmowały się karaniem cywilnych obywateli
polskich, rzeczywiście zaczęły powstawać - poczynając od
Warszawy - dopiero od grudnia 1942 roku. Dlaczego? Otóż
uruchomienie cywilnego pionu sądownictwa podziemnego - z
definicji niedającego oskarżonym gwarancji procesowych -
przez długi czas budziło wielkie wątpliwości prawników (a
polskie państwo podziemne było państwem prawa!). Pierwszy
wyrok śmierci został wydany przez sąd cywilny w Warszawie
w styczniu 1943 roku, a pierwszy wyrok śmierci na szmalcow-
nika - w lipcu tego roku. [...]

Kolaboracja, bojkot, weryfikacja

Kolaboracja, bojkot, weryfikacja : [rozmowa w redakcji „Pamiętnika Te-
atralnego” w dniu 11 czerwca 1997 r., w której uczestniczyli Janina
Hera, Edward Krasiński, Andrzej Krzysztof Kunert, Tomasz Strzembosz i
Jacek Trznadel] // Pamiętnik Teatralny. — 1997, z. 1/4, s. 4-35.

Andrzej Krzysztof Kunert: [...] poruszamy się w obszarze po-
jęć nieostrych i rozchwianych. [...] Spójrzmy na to od strony
tamtej rzeczywistości i utnijmy głowę kłamstwu, które się poja-
wia w częstotliwością węża morskiego — mianowicie odmien-
nemu traktowaniu dwu okupacji: niemieckiej i sowieckiej. [...] Dekalog moralności obywatelskiej czy dekalog moralności Po-
laków, ogłoszony 1 V 1940 w „Polska Żyje”, podaje Niemiec
i bolszewik to wróg! (W latach PRL-u wycinano z tego tekstu
drugie słowo). [...] Nie dokonamy w tej dyskusji trudnego roz-
różnienia między współpracą agenturalną i kolaborancją, co
podniósł profesor Tomasz Strzembosz. Trzeba natomiast po-
wiedzieć, że Polskie Państwo Podziemne w sposób dość istotny

różnicowało kategorie przestępstw. Sądownictwo podziemne
karało za przestępstwa i zbrodnie przeciwko państwu, na-
rodowi i siłom zbrojnym. Przestępstwa przeciwko państwu i
narodowi sądziły cywilne Sądy Specjalne, przestępstwa prze-
ciwko siłom zbrojnym sądziły Wojskowe Sądy Specjalne. [...] My
natomiast mówimy o zupełnie innym obszarze. To teren
Komisji Sądzących Walki Cywilnej, później Walki Podziemnej,
które rozpatrywały przestępstwa późniejszego gatunku.
Nie zagrożone karą śmierci, ale infamii, nagany i ostrzeżenia.
Edward Krasiński: Wobec ludzi teatru stosowano jeszcze karę
ostrzyżenia.

Andrzej Krzysztof Kunert: Nie zgodzę się z opinią profesora
Jacka Trznadla, że Polskie Państwo Podziemne przesadzało
w eskalacji pojęcia honoru, zamiast być wstrzemięźliwym,
łagodnym, kierować się zdrowym rozsądkiem. Tymczasem
wszystko wskazuje na to — i można to udokumentować — że
było wprost przeciwnie. Generalnie rzecz ujmując, stosunek
Polskiego Państwa Podziemnego do zachowania się obywateli
w czasie wojny przedstawiał się następująco. **Nikt i nigdy w
czasie wojny i okupacji nie wymagał w Polsce bohater-
stwa. Obywatel nie był zobligowany do bohaterstwa w
sensie czynnego udziału w walce z okupantem. Domaga-
no się natomiast lojalnego podporządkowania się obywa-
teli władzom podziemnym, uszanowania podstawowych
zasad kodeksów moralności obywatelskiej, instrukcji, ape-
łów, wezwań do biernego oporu, bojkotu okupacyjnych in-
stytucji i urzędów. [...] Nigdy, [...] nie przedstawiano sa-
mego faktu pracy, nawet w instytucjach dość powszechnie
uznanych za kolaboracyjne, jako karalnego i naganego.
[...] Karalną i naganną była jedynie nadmierna gorliwość,
przekraczająca potrzeby utrzymania siebie i swojej rodzi-
ny. Nazywano to wtedy granicą konieczności życiowej, pre-
cyzyjnie sformułowaną w kodeksie wydanym w połowie 1940
r. I jeszcze jeden przykład minimalizacji wymagań władz Pol-
skiego Państwa Podziemnego. **Dopuszczano podpisywanie
lojalek — deklaracji lojalności — na podstawie prostej za-
sady: jesteśmy pod okupacją, wszelkie formy przymusu
są po stronie najeźdźcy i każdy tego typu dokument nie
ma żadnego znaczenia prawnego jako podpisywany pod
przymusem.** [...] Na 2 – 2,5 tys. aktorów, 200 kolaborantów,
publicznie napiętnowano jedynie piętnaście osób, ogłaszając
to w prasie konspiracyjnej, bądź wykonując publicznie kary
chłosty lub ostrzyżenia. Pomijam odrębną sprawę Igo Syma.
[...]**

Chciałbym przypomnieć, że w głośnej depeście Delegata
Rządu RP na Kraj, Jana Stanisława Jankowskiego — „Sobola”
z czerwca 1943, czysto personalnej i piętnującej zachowa-
nia aktorów — kolaborantów, wymieniono raptem trzydzieści
sześć osób. [...]

Igo Sym otrzymał wyrok śmierci Wojskowego Sądu Specja-
lnego. [...] możemy zatem domniemywać jedynie, że został
skazany za czysto agenturalną współpracę z niemieckimi
władzami okupacyjnymi.

[...] Jeśli Polskie Państwo Podziemne wprowadzało jakąś za-
sadę czy nakaz, wszyscy musieli, a przynajmniej powinni się
im podporządkować. Nie było miejsca na publiczne dyskusje i
środowiskowe protesty. Pytając, co miał zrobić aktor, jeśli taki
zakaz czy nakaz uznał za niesłuszny — sprowadzamy dyskusję
na bardzo stromą drogę.

[...] Wiele środowisk podziemnych nie uznawało Delegatu-
ry Rządu. Bodaj prof. Jan Szczepański napisał, że w życiu
Polskiego Państwa Podziemnego istniały jakby dwa zakresy.

Czynni uczestnicy tego państwa, ludzie działający w podziemiu, i niejako bierni obywatele, znajdujący się bardziej na zewnątrz tego państwa. Niezupełnie na przykład zdawano sobie sprawę z pełnego, legalnego, konstytucyjnego przekazania władzy prezydentowi Raczkiewiczowi. Ktoś mógł uznać Rząd Polski w Londynie, ale nie uznawał jego Delegatury albo uważał, że Armia Krajowa nie reprezentuje Wojska Polskiego w podziemiu. [...]

Esencją, kwintesencją, warunkiem sine qua non trwania Polskiego Państwa Podziemnego była jego dobrowolna akceptacja przez obywateli. I tutaj każde złamanie jakiegoś zakazu nie było prostym nieposłuszeństwem wobec ustawy czy przepisu – jak przed wojną. [...]

Bardzo podobało mi się zdanie Tadeusza Kotarbińskiego, w pokłosiu zeszytu wojennego, zbierającym opinie, polemiki i listy, **że musimy o historii najnowszej pisać bez faworyzowania prawd dogodnych lub co gorsza nieprawd dogodnych i bez tuszowania prawd niedogodnych.**

Mit sześciu milionów

Nikt nie wie, ilu polskich obywateli zginęło podczas II wojny światowej. Wiadome jest tylko jedno – na pewno nie 6 milionów

6 028 000 – to oficjalna liczba polskich strat osobowych, którą można było znaleźć w każdej peerelowskiej encyklopedii i książce poświęconej II wojnie światowej.

Owe 6 milionów gładko przeszło do obiegu naukowego i dyskursu publicznego w niepodległej Polsce. Dzisiaj jest czymś oczywistym, liczbą machinalnie powtarzaną w dyskusjach, artykułach prasowych czy wystąpieniach polityków. Jedyna różnica sprowadza się do tego, że czasami liczbę tę opatruje się komentarzem, iż połowę spośród zabitych stanowili Żydzi. W wolnej Polsce nikt nie zadał sobie jednak trudu podjęcia próby weryfikacji tej liczby. Niewiele osób dociekało nawet, skąd się właściwie wzięła. Odpowiedź dla wielu może się okazać szokująca.

Wszystko bowiem wskazuje na to, że wymyślił ją zaraz po wojnie... Jakub Berman. 17 grudnia 1946 roku szef Biura Odškodowań Wojennych przy Prezydium Rady Ministrów Jerzy Osiecki przedstawił mu trudności statystyków i demografów dotyczące ustalenia liczby polskich obywateli zabitych podczas wojny. Berman, pełniący wówczas funkcję podsekretarza stanu w Prezydium Rady Ministrów, rozwił te wątpliwości w dość bezceremonialny sposób. „Ustalić liczbę zabitych na 6 mln ludzi” – brzmiała dyrektywa komunistycznego dygnitarza.

Skąd wzięła się jednak końcówka 28 tysięcy? Sprawę wyjaśnił po latach znawca niemieckiej okupacji, profesor Czesław Madałajczyk. W jednej z prywatnych rozmów miał powiedzieć, że dodano ją, aby liczba 6 milionów nie wyglądała podejrzanie i żeby dodać jej wiarygodności.

Dokładne ustalenie liczby zabitych już wówczas było bowiem niemożliwe. Dlaczego komuniści zdecydowali się więc na tę mistyfikację? Zdaniem Mateusza Gniazdowskiego, który opublikował dyrektywę Bermana w „Polskim Przeglądzie Dyplomatycznym”, przyświecały im dwa cele. Chodziło o ukrycie w tej liczbie Polaków wymordowanych przez Sowietów oraz chęć podwyższenia strat polskich, aby zrównać je ze stratami żydowskimi. Wszystkie szacunki wskazywały bowiem, że podczas okupacji niemieckiej zginęło więcej Żydów niż Polaków. Ogłoszenie tego przez komunistów przed zaplanowanymi na styczeń 1947 roku wyborami było im bardzo nie na rękę. Według Gniazdowskiego urzędowe wykazanie, że Polacy są „mniej doświadczeni” wojną niż Żydzi, mogło wywołać niezadowolenie społeczne i umocnić stereotyp żydokomuny. A co za tym idzie, utrudnić rozprawę z opozycją.

Ilu obywateli II Rzeczypospolitej zginęło więc podczas II wojny światowej? – Tego nikt nie wie. Liczba ta może spaść do 4,5 miliona, ale równie dobrze może podskoczyć do 7 – 8 milionów. Do pierwszej wersji przychyliają się historycy, którzy starają się policzyć wszystkich zabitych, do drugiej demografowie, którzy do swoich szacunków stosują metody demografii i statystyki.

Sam jestem bardzo ciekaw, co z tego wyjdzie – mówi historyk dr Andrzej Krzysztof Kunert. We wrześniu tego roku – z okazji 70. rocznicy wybuchu II wojny światowej – IPN i Ośrodek „Karta” zamierzają wydać opracowanie, w którym najlepsi polscy specjaliści spróbują oszacować straty wojenne naszego kraju. Okupację sowiecką i niemiecką zostały podzielone na wiele szczegółowych zagadnień, które są opracowywane w formie artykułów. Następnie redaktorzy wydawnictwa, profesorowie Tomasz Szarota i Wojciech Materski, podejmą próbę zsyntetyzowania wszystkich ustaleń.

Profesor Materski: – Liczba Polaków zabitych podczas wojny znacznie spadnie. To będzie dla społeczeństwa szokiem i na pewno wiele osób nie przyjmie tego do wiadomości. Tak samo było, gdy zweryfikowano liczbę osób deportowanych przez Związek Sowiecki w latach 1939 – 1941 z 2 milionów do 320 – 340 tysięcy. Pierwsza reakcja była bardzo ostra. Niestety do dziś obowiązuje stara zasada, że poziom patriotyzmu mierzy się podawaną liczbą zamordowanych – podkreślił.

Duże znaczenie ma również aspekt emocjonalny, szczególnie charakterystyczny dla osób bezpośrednio dotkniętych prześladowaniami. Dlatego informacje o możliwym obniżeniu liczby 6 milionów wywołują opór w środowiskach kombatanów i ofiar okupacji. – Absurd! Jeżeli już, to zabitych było znacznie więcej. Przecież dotychczasowa liczba jest śmiesznie mała – uważa Stanisław Zalewski, prezes Polskiego Związku Byłych Więźniów Politycznych Hitlerowskich Więzień i Obozów Koncentracyjnych.

Charakterystyczny jest list otwarty, jaki w zeszłym roku wystosowała do prezydenta Lecha Kaczyńskiego Wspólnota Ofiar Niemieckich Wypędzeń. „Jak długo trwać będzie powtarzanie nieprawdziwej, wymyślonej przez komunistów liczby 6 028 000 polskich ofiar zbrodni ludobójstwa z okresu II wojny światowej, **skoro badania demograficzne (...) wskazują na ubytek liczby ludności polskiej w wysokości ca 11 600 000 osób?**”.

Wielokrotnie spadła nie tylko podawana wcześniej liczba represjonowanych przez Związek Sowiecki, ale także na przykład liczba ofiar Auschwitz. Przez wiele lat mówiono o 4 – 5 milionach ofiar tego obozu zagłady, z czego co najmniej milion mieli stanowić Polacy. Ogłoszone w latach 90. wyniki badań wykazały, że ofiar było cztery razy mniej. A liczba samych zamordowanych i zmarłych w Auschwitz Polaków nie przekroczyła 150 tysięcy.

Tak samo było z cywilnymi mieszkańcami stolicy, którzy zginęli podczas powstania warszawskiego. Choć zaraz po jego zakończeniu podawano rozmaite cyfry sięgające nawet 700 tysięcy ofiar, z czasem liczbę tę ustalono na ćwierć miliona. Po raz pierwszy o 250 tysiącach zabitych mówił już 28 sierpnia 1944 roku, a więc jeszcze podczas powstania, gen. Michał Rola-Żymierski. Dziś wiadomo, że podczas powstania zginęło około 150 tysięcy cywilów. Będzie to jednak zawsze liczba przybliżona. Nie można na przykład ustalić, ilu mieszkańców warszawskiej Woli zabili Niemcy w pierwszych dniach sierpnia 1944 roku. Podawane są liczby od 30 do ponad 50 tysięcy.

Skoro obóz w Auschwitz i powstanie pochłonęły 300 tysięcy polskich ofiar, to po dodaniu cywilów zabitych podczas kampanii 1939 roku (ok. 50 tys.) oraz poległych na wszystkich frontach polskich żołnierzy (ok. 120 tys.) liczba niemieckich ofiar nie przekroczy pół miliona. **Do tego trzeba dodać bliżej nieznaną liczbę ofiar codziennego terroru okupanta.**

Skala represji nie była aż tak wielka, jak mogłoby się wydawać. O ile w przypadku Żydów rzeczywiście liczba 3 milionów nie ulegnie większej zmianie, o tyle liczba ofiar spośród etnicznych Polaków spadnie kilkakrotnie. Myślę, że po dodaniu do siebie strat spod okupacji niemieckiej i sowieckiej, a także ofiar zbrodni na Wołyniu, otrzymamy liczbę poniżej jednego miliona osób – powiedział prof. Krzysztof Jasiewicz.

Profesor Jasiewicz w swoich szacunkach opiera się m.in. na aktach kościelnych. Podczas okupacji księża starali się bowiem prowadzić systematyczną ewidencję represjonowanych. Według tej ewidencji liczba wywiezionych do obozów i rozstrzelanych Polaków jest znacznie mniejsza, niż do tej pory sądzono. Przeprowadzono również pewne badania częściowe. – Sprawdziliśmy jeden z powiatów Wielkopolski, który był uznawany za wyjątkowo dotknięty represjami. Okazało się, że straty nie przekroczyły tam 1 procentu – podkreślił.

Jeszcze niższe zdaniem Krzysztofa Jasiewicza były straty pod okupacją sowiecką. Liczbę zamordowanych, razem z 22 tysiącami ofiar zbrodni katyńskiej, ocenia on na około 100 tysięcy. Skąd więc brały się wysokie liczby podawane przez rząd na emigracji? Dane o transportach idących na Wschód były przekazywane do Londynu przez komórki AK na Wschodzie. Według części badaczy komórki te nie miały jednak ze sobą kontaktu i te same transporty były liczone wielokrotnie. Jeżeli więc potwierdzą się wyliczenia prof. Jasiewicza, łączne straty Żydów i Polaków wyniosą niewiele ponad 4 miliony.

Aż tak niskie szacunki odrzuca jednak wielu innych badaczy. – **Liczba zabitych pod okupacją niemiecką nie spadnie tak jak pod sowiecką. Nie można przenosić tych samych metod badawczych na grunt Generalnego Gubernatorstwa. NKWD było znacznie bardziej biurokratyzowane i odnotowywało większość swoich ofiar w archiwach. Niemcy działali inaczej. Kopali masowy grób i rozstrzeliwali całą wioskę.** I jak tu po sześćdziesięciu kilku latach ustalić, ile tam zginęło osób? – pyta Tomasz Szarota.

Mimo to profesor Szarota przyznaje, że przez wiele lat był przekonany, iż liczba ofiar okupacji niemieckiej była zawyżona. Zdanie zmienił po zapoznaniu się z nowatorskimi badaniami demograficznymi Kazimierza Latucha z Głównego Urzędu Statystycznego.

W 1939 roku w Polsce mieszkało około 35 100 000 osób, a w 1947 roku 23 929 000. – Wziąłem pod uwagę wszystkie czynniki demograficzne. Zmianę granic, migracje ludności, spadek liczby urodzin spowodowany warunkami wojennymi. Wyszło mi, że ubytek ludności wynosił około 9 milionów. Margines błędu w tym wypadku to 0,5 miliona – tłumaczy Kazimierz Latuch.

Jego zdaniem kluczowy jest fakt, że w komunistycznych szacunkach uwzględniono tylko straty narodów żydowskiego i polskiego. Komuniści do strat, jakie II RP poniosła podczas II wojny światowej, nie włączyli Ukraińców i Białorusinów, których uznali za obywateli sowieckich, a tym bardziej Niemców. **Według szacunków na frontach całej Europy i w wyniku sowieckiej okupacji życie straciło zaś około 100 tysięcy obywateli II RP niemieckiego pochodzenia. – Jeżeli więc zebrać to wszystko razem, otrzymamy następujące dane: 4,5 miliona zabitych Polaków, 3 miliony Żydów oraz 1,5 miliona obywateli II RP innych narodowości – podkreślił Latuch. – Wielkie zaniżanie strat pod okupacją sowiecką uważam za błędne. Zgodnie z obliczeniami brakuje tam co najmniej 1,5 miliona Polaków. Ci ludzie przecież nie wyparowali.**

Historykiem, który uważa, że liczba polskich ofiar może wzrosnąć, jest dr Andrzej Krzysztof Kunert. – Byłoby to czymś bezprecedensowym, bo do tej pory wszystkie tego typu liczby rzeczywiście spadały. Mimo wszystko myślę, że w przypadku Polski tak właśnie może się stać. **Przed wszystkim**

kim przez dodanie pominiętych wcześniej ofiar ukraińskich i białoruskich, ale nie tylko – powiedział. Aby ukazać skalę represji, przytacza dane z Warszawy. Podczas wojny w rozmaitych okolicznościach zginęło od 600 do 750 tysięcy jej mieszkańców (w tym 300 tysięcy Żydów). Wiadomo też, że Niemcy wywieźli na roboty i do obozów około 3 miliony ludzi, a śmiertelność w tej grupie była wysoka. To ukazuje, że skala niemieckich represji była jednak olbrzymia. Według dr. Kunerta podobnie było pod okupacją sowiecką.

Historyk ten uważa, że wiele osób mogło również zginąć na skutek wycieńczenia organizmu. Okupanci stworzyli bowiem warunki, w których znacznie wzrosła śmiertelność polskich obywateli. – Na przykład sprawa ludzi wyciągniętych przez Andersa ze Związku Sowieckiego. Z jego armią wyszło około 44 tysięcy cywilów, w tym około 10 tysięcy Żydów. Ci ludzie i wycieńczeni po pobycie w łagrach, na skutek gwałtownej zmiany klimatu w Persji umierali w zaskakujący sposób! Tak mogło być w wielu innych sytuacjach – podkreślił. Podobnego zdania jest Andrzej Przewoźnik, sekretarz Rady Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa. – Wielu historyków za bardzo wierzy dokumentom, które nie zawsze oddają prawdziwą skalę zbrodni. Nazwiska nie wszystkich ofiar znajdują się w archiwach. **Weźmy choćby polskie dzieci, które umierały w bydłowych wagonach idących na Wschód. Zamarznięte na bryły lodu. Przecież ich nie będzie w żadnej sowieckiej ewidencji** – podkreślił.

Przypomina on, że nadal słabo zbadana jest skala rzezi dokonanej przez ukraińskich nacjonalistów na Wołyniu, a także zbrodni wojennych popełnionych przez Sowietów we wrześniu 1939 roku. – Bolszewicy wraz z miejscowymi komunistami dokonali wówczas w wielu miejscowościach systematycznej eksterminacji żywołu polskiego – przypomniał Przewoźnik. Podobnie słabo znany jest rozmiar represji podczas drugiej okupacji sowieckiej po 1944 roku.

Zawsze będziemy skazani na szacunki i będziemy operować pułapami. O poszczególnych grupach ofiar będziemy mówili, że ich liczba wynosiła minimum tyle, a maksimum tyle. Wszyscy, którzy spodziewają się prostej, konkretnej odpowiedzi, będą zawiedzeni – podkreślił prof. Materski.

Andrzej Krzysztof Kunert: – Tak naprawdę zresztą ostateczne wyniki badań nie będą miały większego znaczenia. Nieważne, czy się okaże, że Polska straciła 4,5 czy 7 albo nawet 8 milionów obywateli. W obu przypadkach skala tych strat będzie gigantyczna, a szkody wyrządzone Polsce – przerażające. Weryfikacja dotychczasowej liczby ofiar w niczym nie zmieni naszego osądu tamtych wydarzeń.

Mit sześciu milionów / Piotr Zychowicz // Rzeczpospolita. – 2009, 5 czerwca, [dostęp online]

<http://www.rp.pl/artukul/316062.html> (fragmenty artykułu)

Bitwy i koszty

Bitwy i koszty : [13 marca 1997 w cyklu czwartków literackich „Świata Książki” w Teatrze Małym w Warszawie odbyła się dyskusja nad nowym wydaniem tomów esejów Tomasza Łubieńskiego „Bić się czy nie bić?”, w której wzięli udział Maria Janion, Andrzej Krzysztof Kunert, Kazimierz Kutcz, Tomasz Łubieński, Małgorzata Szpakowska] / Dialog. – 1997, nr 8, s. 82-90.

(fragmenty dyskusji)

Andrzej Krzysztof Kunert:

Uczestniczyłem swego czasu wraz z Romanem Bratnym w audycji telewizyjnej. Pozwoliłem sobie nazwać „Kolumbów” paszkwilem na AK i Polskę Podziemną. Zarzut skierowany przeciw Bratnemu dał się ująć jednym zdaniem „Nie dał pan szans bohaterom książki”. I to jest moja jedyna krytyczna uwaga także pod adresem książki pana Łubieńskiego. Autor „Bić się czy nie bić?” nie daje szans ludziom odpowiedzialnym za powstanie warszawskie, a w każdym razie nie przedstawia ich racji w sposób pełny. Co zresztą dotyczy ogromnej większości książek na temat powstania.

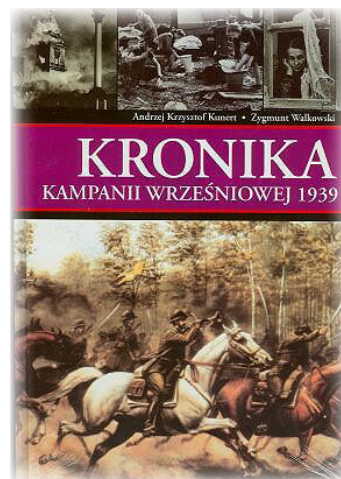
[...]

Generał Anders był jedną z wybitnych postaci historycznych, które już po wybuchu powstania głosiły na jego temat opinię negatywną. **Cały dramatyzm postawy Andersa polega jednak na tym, że prezentował on w tym samym czasie dwie opinie absolutnie rozbieżne.**

31 sierpnia 1944 roku pisał do dowódcy AK generała Tadeusza Komorowskiego „Bora” w Warszawie „Nie ma słów, które mogły wyrazić nasze uczucia i podziw dla Waszego bohaterstwa. Przeżywamy każdym tętnem krwi tragedię stolicy. [...] W marszu naszym [...] jesteście dla nas wzorem ducha”. [...]

A tego samego dnia w depeszy do pułkownika „Hańczy”: Byłem całkowicie zaskoczony wybuchem powstania w Warszawie. Uważam to za największe nieszczęście w naszej obecnej sytuacji. Nie miało ono najmniejszych szans powodzenia, a narażiło nie tylko naszą stolicę, ale i tę część Kraju, będącą pod okupacją niemiecką, na nowe straszliwe represje [...] wywołanie powstania w Warszawie [...] było już nie tylko głupotą, ale wyraźną zbrodnią”.

Pan Łubieński pisze o szantażu patriotycznym, o wyborze najgorszego wyjścia i zadaje pytanie, czy wolno ludzi zmuszać do bohaterstwa. Moim zdaniem to pytanie jest z gruntu fałszywe. Bo nie bierze pod uwagę tego, co wcześniej, w ciągu pięciu lat działo się w Polsce. Ogromna większość AK przez pięć lat jest trzymana na sznurku – o tym pan Łubieński nie mówi.

O Zrzeszeniu „Wolność i Niezawisłość”

WiN czyli gest dla przyszłości / [w dyskusji zorganizowanej przez „Rzeczpospolitą” i Polskie Radio Bis wzięli udział historycy Adam Dobroński, Jerzy Eisler i Andrzej Krzysztof Kunert // Rzeczpospolita. – 2001, 21 kwietnia [dostęp online] (fragmenty dyskusji)]

Red.: Zrzeszenie „Wolność i Niezawisłość” powstało już po wojnie, kiedy było jasne, że Polska w wyniku ustaleń jałtańskich pozostanie w sowieckiej strefie wpływów. Czy jednak istnienie nawet takiej - cywilnej, a nie zbrojnej - konspiracji miało sens, skoro wiadomo było, że do konfliktu między Zachodem a Sowietami raczej nie dojdzie, należało natomiast przewidywać, iż bojownikami spod znaku WiN zapelną się wkrótce więzienia? Zrzeszenie „Wolność i Niezawisłość” było organizacją konspiracyjną, kontynuującą cele, ideały i walkę Armii Krajowej, ale - w założeniach - nie środkami zbrojnymi, lecz cywilnymi - politycznymi, propagandowymi i wychowawczymi. WiN powstał 2 września 1945 roku i istniał do rozbicia ostatniej prawowitej IV komendy w grudniu 1947 roku. Od 1948 do 1952 roku działała fałszywa tzw. V komenda WiN - agentura komunistycznych służb specjalnych, której celem było ściganie działaczy niepodległościowych i kompromitowanie opozycji antykomunistycznej. **Tysiące członków WiN więziono i represjonowano, a propaganda PRL do końca zniewalała ich i organizację. Sejm 15 marca 2001 r. głosami centroprawicy przyjął uchwałę oddającą cześć Zrzeszeniu „Wolność i Niezawisłość”, które „dobrze zasłużyło się Polsce”, ale podczas debaty posłowie SLD negatywnie ocenili bilans działalności WiN, posługując się zarzutami z arsenału propagandy komunistycznej.**

Andrzej Krzysztof Kunert: [...] Problem WiN, tak jak go ujęli posłowie SLD, można by sformułować następująco: czy w 1945 roku było w Polsce miejsce na alternatywę dla władzy komunistów? I jeśli oderwać się od dzisiejszej wiedzy o tamtych realiach i uwarunkowaniach, to według ówczesnej wiedzy było na nią miejsce. WiN, a także inne próby kontynuacji walki polskiego państwa podziemnego z okresu wojny miały być tą alternatywą. A w jakim celu i czasie? Chodziło o przetrwanie niekoniecznie do nowej wojny, konfliktu Wschodu z Zachodem; bliższą perspektywą były wolne, demokratyczne, powszechne wybory, które miały odbyć się niebawem.

Jerzy Eisler: Do WiN można odnieść tezę, którą Andrzej Kunert zastosował kiedyś do powstania warszawskiego. Pytany, czy było potrzebne, jaką miało szansę itd., odpowiedział: Powstania warszawskiego nie mogło nie być. Podobnie WiN: nie mógł nie powstać. **Czy ta młodzież, która w walce z okupantem spędziła kilka lat w lesie, która złożyła przysięgę i traktowała ją bardzo poważnie - to byli często harcerze i w ogóle ludzie honoru - mogła przerwać walkę, skończyć z konspiracją, skoro w ich pojęciu nie skończyła się okupacja, a tylko zmienił się okupant? Dla nich wojna się nie skończyła, bo nie został osiągnięty jej cel: Polska niepodległa! Co prawda ostatni dowódca Armii Krajowej,**

generał Leopold Okulicki, rozwiązał AK, ale wielu akowców uważało, że żołnierza z przysięgi może zwolnić jedynie śmierć albo Najjaśniejsza Paniienka. To my dziś możemy dyskutować, czy walka była słuszną, czy miała szansę. Oni nie prowadzili takich rozważań. To był imperatyw: Polska nie jest wolna, tkwimy dalej w konspiracji.

Adam Dobroński: Były różne próby realizacji alternatywnych rozwiązań. Miała swe koncepcje PPS, zanim poszła na pełną współpracę z PPR. PSL szukało dróg działania dla legalnej opozycji. Obóz narodowy trwał, czekając na wojnę. Wiele politycznych wariantów próbowano realizować jednocześnie. Było więc także miejsce dla takiego wariantu, jaki wybrał WIN.

AKK: Element samoobrony przeważał. Nie dało się zupełnie „ucywilnić” WiN, niezależnie od tego, iż żołnierzy trudno przekształcić w cywili, zwłaszcza że dla nas wojna nie była zwycięska. Szefostwo konspiracji od wiosny 1945 roku starało się „rozładować lasy”, wyciągać ludzi z konspiracji. Terror władzy z powrotem ich do lasu zapędzał. Trzeba było się bronić. Uwalniać kolegów z więzień. To był w 1945 roku najczęstszy rodzaj akcji: odbijanie więźniów. W listopadzie 1945 roku szef Departamentu Więziennictwa Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego pułkownik Łańcut na naradzie kierownictwa bezpieki mówił z dumą: popatrzcie, towarzysze, oto mapa Polski, 131 więzień, 62 tysiące więźniów... Polska była jednym wielkim więzieniem!

[...] Głównym wątkiem polskiego państwa podziemnego, całej konspiracji od roku 1939 do 1945, była ciągłość oporu. Bohdan Cywiński w pięknym esej na osiemdziesięciolecie odzyskania niepodległości napisał: wreszcie możemy powiedzieć głośno i publicznie, że **historia Polski przestała być tradycją klęski, stała się tradycją oporu i uporu; uczy, iż warto być upartym.** Właśnie w dalszej perspektywie okazuje się, że pozornie beznadziejne działania, z przyczyn obiektywnych, z powodu uwarunkowań zewnętrznych skazane na klęskę, dają jednak dobre owoce.

[...] Były dwie próby zjednania społeczeństwa. Pierwsza latem i jesienią 1945 roku: akcja ujawniania. Druga - uwolnienie kilku skazanych w bardzo głośnym publicznym procesie pierwszego Zarządu Głównego WiN w lutym 1947 roku. Po wyborach do Sejmu Ustawodawczego prezydent ułaskawił kilka osób. Ale to się kończy szybko, w 1947 roku. Władza dochodzi do wniosku, że już nie potrzebuje zabiegać o poparcie.

JS: WiN to po prostu była konieczność. Było perfidią komunistów, że przywódców traktowano stosunkowo łagodnie (choć gdy się mówi o zamianie kary śmierci na dożywocie, to słowo „łagodnie” brzmi niewłaściwie). **Warto powiedzieć o prostych żołnierzach, których rozstrzeliwano bez sądu, torturowano w więzieniach. Byli kontrrewolucją, wrogim ciałem, materiałem ludzkim nie nadającym się do reedu-**

kacji, należało się go pozbyć. To był język funkcjonariuszy UBP, wielu działaczy partyjnych. Do dziś pod wpływem tej propagandy nie wszyscy są przekonani o zasługach Zrzeszenia „Wolność i Niezawisłość”.

AD: Spójrzmy, jakie główne cele WiN stawiał. Polski wolnej wywalczyć wówczas rzeczywiście nie można było. Granicy na wschodzie przywrócić nie można było. Ale był cel trzeci: walka o duszę narodu i wychowanie nowego obywatela oraz obrona przed biologicznym, materialnym i moralnym wyniszczeniem. Podkreślano, że do podstawowych wartości trzeba mieć szacunek, że o honor trzeba dbać do końca. W tej atmosferze wyrastało następne pokolenie.

AKK: Czynniki zewnętrzny, Armia Czerwona i NKWD to jeden powód, żeby nie używać terminu „wojna domowa”. Decydująca jest potworna dysproporcja środków. Różnica tkwi też w języku. Ani w Armii Krajowej, ani w WiN nie mówiono tak o przeciwnikach, jak po stronie komunistycznej. Żołnierzy ludowego Wojska Polskiego indoktrynowano przerażającą propagandą. Przedstawiano winowców jako bandziorów z okrwawionymi siekierami w ręku, mordujących niemowlęta i noworodki. Natomiast propaganda strony podziemnej nawet podczas najostrejszej walki politycznej rozróżniała dowództwo LWP i tych młodych żołnierzy.

AD: Weźmy się za liczebność obozu podziemnego. Żołnierz i historyk WiN Jerzy Ślaski zredukował wcześniej podawane liczby. W roku 1945 miało pod broń w oddziałach niepodległościowych być do 250 tysięcy ludzi, a Ślaski uważa, że od ośmiu do dwunastu tysięcy.

AKK: Maksymalna liczba ludzi pod broń w lesie to jest kilkanaście tysięcy osób. A po drugiej stronie, biorąc pod uwagę tylko aparat przemocy, nie wojskowy, w bezpieczeństwie, KBW, wszelkich tego typu formacjach, pod koniec 1945 roku było 150 - 160 tysięcy. Rosną natomiast liczby ofiar represji. Od zeszłego roku wiemy, że **liczba osób, które przeszły przez więzienia w latach 1944 - 1956, prawdopodobnie przekracza ćwierć miliona. Zapadło ponad 80 tysięcy wyroków. W ciągu dwunastu lat zamordowano od 25 do 50 - 60 tysięcy osób - bez wyroku bądź na mocy wyroku.**

Red.: *Spróbujmy zbilansować. A gdyby WiN nie powstał? Ura-
towano by trochę istnień ludzkich? Czy byłoby jeszcze więcej ofiar?*

AD: Nie mam żadnych wątpliwości, że gdyby nie działalność opozycji - i ta legalna, czyli peeselowska, i ta konspiracyjna - WiN, to straty byłyby wcale nie mniejsze, natomiast byłyby szybsze.

AKK: Bez ciągłości oporu, zinstytucjonalizowanego, zorganizowanego, straty byłyby większe. Zawsze spontaniczny, desperacki opór niezorganizowanych grup przynosi straty o wiele krwawsze.

Polityczna dywersja rzecz o Krajowej Radzie Narodowej

Polityczna dywersja : [o Krajowej Radzie Narodowej] / [z Andrzejem Krzysztofem Kunertem rozmawia Włodzimierz Kalicki] // Gazeta Wyborcza. – 2004, 3 stycznia, [dostęp online]
(fragmenty rozmowy)

Włodzimierz Kalicki: Czy w końcu 1943 r., przed powołaniem Krajowej Rady Narodowej, była możliwość wkomponowania PPR w struktury Polskiego Państwa Podziemnego?

Andrzej Krzysztof Kunert: Nie, i obie strony świetnie zdawały sobie z tego sprawę. Pierwszą i ostatnią próbą ułożenia stosunków z komunistami były rozmowy polityczne prowadzone przez Delegaturę Rządu RP na Kraj z PPR w lutym 1943 r., gdy Polska była jeszcze w sojuszu politycznym i wojskowym z ZSRR. Doszło do nich zresztą z inicjatywy komunistów. Delegatura Rządu postawiła wówczas PPR warunki minimum, od których spełnienia uzależniała dalsze rozmowy. Komuniści, składając wiele szumnych deklaracji, warunków tych jednak nie wypełnili i rozmowy zostały zerwane 28 kwietnia 1943 r., dwa tygodnie po ujawnieniu zbrodni katyńskiej i trzy dni po zerwaniu stosunków z Polską przez ZSRR.

WK: Czy Delegatura wymagała od PPR politycznego podporządkowania się?

AKK: Nie tyle sobie, ile polskiej racji stanu. Po pierwsze, Delegatura Rządu domagała się wyraźnego stwierdzenia, iż PPR nie jest ekspozyturą Kominternu oraz że uznaje zwierzchnictwo władz RP - rządu w Londynie i jego przedstawicielstw w kraju (to znaczy Delegatury Rządu i dowódcy Armii Krajowej jako zwierzchnika konspiracyjnych sił zbrojnych). Po drugie, chodziło o akceptację przez PPR podstawowych celów wojennych Polskiego Państwa Podziemnego, czyli odzyskania niepodległości i suwerenności Polski w granicach sprzed 1 września 1939 r.

WK: Który z tych warunków PPR odrzuciła?

AKK: Nienaruszalność wschodnich granic RP zagwarantowanych traktatem ryskim. PPR oświadczyła, że jest to „sprawa otwarta, która winna być rozstrzygnięta przez rządy Polski i ZSRR zgodnie z prawem samostanowienia narodów”.

[...] Stalin w październiku i listopadzie 1939 r. przeprowadził tak zwane plebiscyty na ziemiach wschodnich RP i oficjalnie włączył je do ZSRR. Unikał w ten sposób oskarżenia o agresję i aneksję. Nie zmienił stanowiska, nawet gdy przyciśnięty do muru w lipcu 1941 r. odwołał pakt Ribbentrop-Mołotow. **Każde podważenie przez samych Polaków zasady nienaruszalności przedwojennych granic**

było zatem dla Stalina darem na wagę złota, a z punktu widzenia polskiej racji stanu - zdradą. Przypomnijmy w tym miejscu, iż w owym czasie (od lipca 1941 r. do kwietnia 1943 r.) Polska była związana z ZSRR sojuszem politycznym i militarnym, a od grudnia 1941 r. podpisaną na Kremlu deklaracją o przyjaźni i pomocy wzajemnej... I przypomnijmy, że **ostatecznie Polska jako jedyny członek zwycięskiej koalicji wyszła z II wojny światowej, tracąc połowę własnego terytorium.**

WK: Co skłoniło PPR do podjęcia rozmów z Delegaturą Rządu?

AKK: [...] Wydaje się jednak nie ulegać wątpliwości, że inicjatywa rozmów z Delegaturą stanowiła próbę swoistej legalizacji PPR. Logiczne wydaje się założenie, iż kierownictwo tej partii, zdając sobie sprawę z jej słabości i izolacji, zdecydowało się na polityczną „ucieczkę do przodu”, by w strukturach Polskiego Państwa Podziemnego zyskać na sile i możliwościach działania, dywersji politycznej nie wyłączając.

WK: A co skłoniło PPR do powołania Krajowej Rady Narodowej?

AKK: Było to wbrew - delikatnie mówiąc - małej reprezentatywności ugrupowań założycielskich posunięcie poważne, oznaczające w istocie rzeczy próbę swoistego zamachu stanu w Polsce podziemnej. Oto marginalna i izolowana grupa komunistów oraz kryptokomunistów ogłasza się reprezentacją narodu, odmawiając tego prawa legalnej reprezentacji - strukturom Polskiego Państwa Podziemnego. Można chyba zasadnie domniemywać, iż chodziło znowu o swoistą „ucieczkę do przodu”, o uprzedzenie powołania podziemnego parlamentu w postaci Rady Jedności Narodowej.

WK: Czy podziemie związane z Delegaturą Rządu wiedziało, że PPR szykuje konkurencyjny podziemny parlament?

AKK: Podpisany m.in. przez KC PPR manifest o powołaniu KRN ukazał się 15 grudnia 1943 r. Warto przypomnieć sekwencję zdarzeń. W wyniku decyzji władz RP w Londynie o ujawnieniu istnienia w okupowanej Polsce struktur państwowych 15 grudnia na łamach oficjalnego organu Ministerstwa Informacji RP „Polish Fortnightly Review” ukazuje się artykuł słynnego emisariusza Jana Karskiego. 24 grudnia publikuje go po polsku tygodnik „Polska Walcząca”. Po raz pierwszy pada tam oficjalnie nazwa „Polskie Państwo Podziemne” (Polish Underground State); w noc sylwestrową komuniści powołują KRN; 1 stycznia delegat rządu RP na kraj Jan Stanisław Jankowski podpisuje nominacje członków Rady Jedności Narodowej (komunikat o powołaniu RJN ma datę o osiem dni późniejszą) [...]

Zagęszczenie wydarzeń politycznych z grudnia 1943 r. i stycznia 1944 r. może sprawiać wrażenie wyścigu z PPR, ale chodziło o coś znacznie ważniejszego. Obie ówczesne decyzje - o ujawnieniu istnienia Polskiego Państwa Podziemnego i powołaniu Rady Jedności Narodowej jako podziemnego parlamentu - wynikały ze zbliżenia się Armii Czerwonej do granic RP. Władze RP w Londynie i władze Polskiego Państwa Podziemnego chciały w ten sposób zaakcentować prawną i prawnomiedzynarodową zwierzchność legalnych władz suwerennego państwa nad całym terytorium Polski, także nad wschodnią połową tego terytorium, do której pretensje rościł sobie ZSRR.

WK: Jak zareagowało Państwo Podziemne na powstanie KRN?

AKK: **Faktyczne zagrożenie polityczne ze strony komunistów polskich, także po powołaniu KRN, było niewielkie. Uznano KRN za dość niepoważną próbę stworzenia alternatywy politycznej czy raczej dywersji politycznej.** Podkreślano, że konsekwentne unikanie na plakatach i w ulotkach KRN nazwy PPR świadczy o próbie wywołania wrażenia, iż KRN jest „jakąś legalną, urzędową instytucją podziemną” (Biuletyn Informacyjny, 20 stycznia 1944 r.). Polemizowano z propagandowymi atakami prasy komunistycznej, które po utworzeniu KRN przybrały na sile w sposób niebywały. Centralny organ polityczny Komendy Głównej AK („Wiadomości Polskie”) w artykule „Czerwona Targowica” pisał wówczas o KRN: [...]. „Czytając akt oskarżenia Rządu naszego, przygotowany przez Krajową Radę Narodową, można by pomyśleć, że to Polska napadła na Rosję, zamęczyła wielu jej obywateli, [...] przywłaszczyła sobie jej ziemie, wreszcie zerwała z pokrzywdzoną wielokrotnie stosunki i nie chce ich nawiązać”. **Odpowiedzią polityczną była odezwa „Do Narodu Polskiego” podpisana w styczniu 1944 r. przez 24 wymienione z nazwy organizacje konspiracyjne, piętnująca działania „obcej agentury komunistycznej” prowadzone „pod firmą PPR”, w tym m.in. utworzenie KRN.** Podkreślić wypada w tym miejscu, iż odezwa ta stanowiła bezprecedensowe wystąpienie publiczne w czasie okupacji, podpisana była bowiem przez największą liczbę organizacji konspiracyjnych.

WK: Czy można powiedzieć, że KRN zapobiegła włączeniu Armii Czerwonej do Polski w roli siły wrogiej, okupacyjnej? Czy powołanie KRN i sieci kierowanych przez komunistów rad narodowych nie mogło być pomyślane jako sposób na zapobieżenie okupacji kraju traktowanego przez ZSRR jako nieprzyjaczny?

AKK: Rząd RP w Londynie, Delegatura Rządu na Kraj i Komenda Główna AK od kwietnia 1943 r. (od momentu zerwania przez ZSRR stosunków dyplomatycznych z Polską) traktowały Związek Sowiecki jako sojusznika naszych aliantów walczącego ze wspólnym wrogiem - niemiecką

Rzeszq. Nikt z tych ludzi nie wiedział o decyzjach Wielkiej Trójki podjętych w Teheranie na przełomie listopada i grudnia 1943 r. przesądzających przyszłe losy Polski i losy wschodniej połowy jej terytorium.

W rozkazie z 12 stycznia 1944 r. dowódca Armii Krajowej pisał: „Nie odmawiamy armiom sowieckim wkraczającym do Polski w walce z cofającymi się Niemcami prawa toczenia wojny na naszych ziemiach. Przeciwnie, walkę tę wesprzemy w miarę naszych sił i interesów państwowych [...]. Równocześnie jednak nie poddamy się w żadnym wypadku naciskowi politycznemu”. Nikt nie mógł przypuszczać, że **komunistyczny „Głos Warszawy” nazwie to „rozkazem mobilizacyjnym do walki ze zbliżającą się armią sowiecką” i „oficjalnym potwierdzeniem współpracy z hitlerowskim okupantem”!**

Muzeum Powstania Warszawskiego

Podczas tegorocznych obchodów 70. rocznicy agresji ZSRR na nasz kraj otwarto w Warszawie plenerową wystawę „17 IX 1939 - Oswobodzenie” przygotowaną przez Andrzeja Krzysztofa Kunerta. Na ustawionych na Krakowskim Przedmieściu 32 planszach pokazał dziesiątki zdjęć, dokumentów, rysunków, map, cytatów i wycinków z gazet. Zbudował z nich opowieść o wydarzeniach, które poprzedziły zbrodnię katyńską. Kluczowe znaczenie w tej historii ma pakt Ribbentrop-Mołotow z 23 sierpnia 1939 r. zwany oficjalnie paktem o nieagresji. W jego tajnych protokołach Niemcy i ZSRR dzielą między siebie Polskę. 10 października 1939 r. rozpoczęła pracę niemiecko-radziecka komisja graniczna wbijająca słupy wzdłuż linii dzielącej teraz oba państwa. Wytyczanie granicy trwało do 5 marca następnego roku. I właśnie tego dnia w Moskwie podpisano tajny rozkaz wymordowania polskich oficerów.

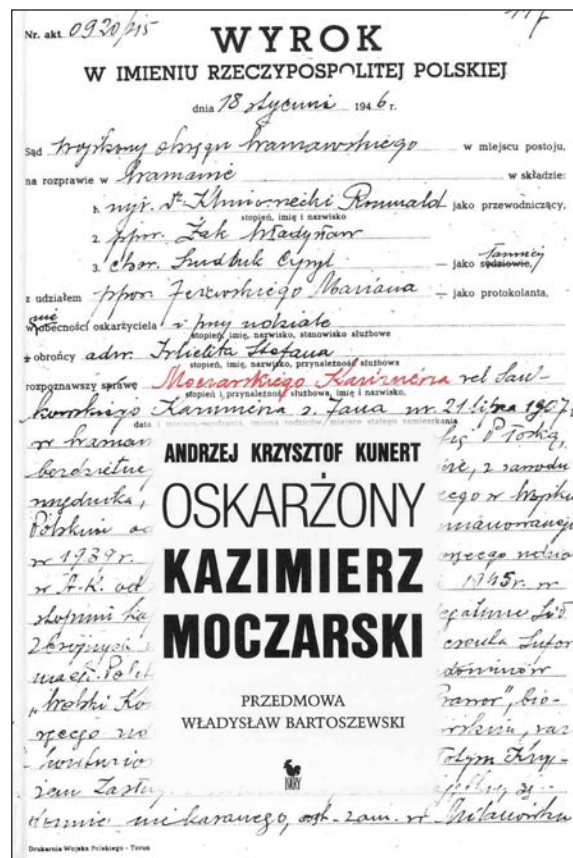
- Kłamstwo otaczające tę zbrodnię było największym kłamstwem XX w., kłamstwem założycielskim Polski Ludowej. I także z tego względu pamięć o tych wydarzeniach jest tak ważna - mówił Andrzej Krzysztof Kunert.

Źródło: relacja z uroczystości [dostęp online]
http://miasta.gazeta.pl/warszawa/1,34889,7059455,Pawel_Kukiz_zaspiewal_piosenke_o_Katyniu.html

Stalinizm po polsku

Stalinizm po polsku / [Piotr Leszczyński rozmawia z Dariuszem Balińskim i Andrzejem Krzysztofem Kunertem, autorami książki „Ilustrowany przewodnik po Polsce stalinowskiej”. T. 1. (1999) // Przegląd Polityczny. – 2000, nr 43, s. 163-165 (fragmenty)

Andrzej Krzysztof Kunert: [...] Dotąd nauka historyczna określała lata 1944-48 jako okres łagodnej rewolucji, okres w którym próbowano budować system demokratyczny z legalnie działającą opozycją. Lata późniejsze od 1948/49 do 1956 to czas polskiego stalinizmu. Potem przełom październikowy i Gomułka. **Była to oczywiście sztuczna periodyzacja, wymyślona po 1956 roku na użytek ówczesnej władzy. [...] i ten okres „pierwszego Gomułka” z lat 1944-1948 należy traktować jako klasyczny dla tego systemu. Powszechne były w tym okresie przecież pacyfikacje czy zbiorowe mordy, słowem terror na skalę trudną nam do wyobrażenia. To były lata bardziej brutalnego stalinizmu niż te, które zwykle się utożsamiać z tym terminem.** To udowadnia nasza książka. Przedstawione dokumenty i świadectwa w „Przewodniku” obalają też **mit wojny domowej**. Jeśli po stronie nowej władzy zginęły dwa, trzy tysiące osób, a po drugiej stronie kilkadziesiąt tysięcy, to o czymś takim jak wojna domowa czy powstanie nie ma w ogóle mowy. **Natomiast należy mówić o systemie terroru i represji.**

WiMBP zaprasza

20 listopada (piątek) o godz. 17⁰⁰

na spotkanie

z Ryszardem Bonisławskim

wybitnym znawcą i popularyzatorem dziejów Łodzi i regionu łódzkiego,
prezesem Towarzystwa Przyjaciół Łodzi.

2 grudnia (środa) o godz. 18⁰⁰

na spotkanie

z Antonim Liberą

pisarzem, tłumaczem, reżyserem teatralnym, znawcą i popularyzatorem twórczości
Samuela Becketta (1906-1989) – irlandzkiego dramaturga, prozaika i eseisty, laureata
Nagrody Nobla (1969).

Antoni Libera przełożył wszystkie dramaty Becketta, część prozy, eseje i wiersze. Był bliskim współpracownikiem Becketta, uznanym przez niego za swojego ambasadora w krajach Europy Wschodniej. Pierwsza bestsellerowa powieść Antoniego Libery „Madame” wygrała konkurs ogłoszony przez Wydawnictwo Znak (1998), była nominowana do nagrody Nike (1999), została wyróżniona Nagrodą im. Andrzeja Kijowskiego (1999), znalazła się także w ścisłym finale prestiżowej Międzynarodowej Nagrody Literackiej IMPAC Dublin Literary Award (2002).

3 grudnia (czwartek) o godz. 15⁰⁰

na spotkanie

ze Stanem Borysem

piosenkarzem, kompozytorem, aktorem i poetą

Spotkanie będzie związane z promocją tomu poezji autora

„Co jest urokiem tego życia”

Wybór i opracowanie materiałów: Piotr Bierczyński

Skład i opracowanie graficzne: Michał Guzek

Nakład 100 egz.

Numery BIBiKa dostępne są na stronie www.wimbp.lodz.pl w dziale **Wydawnictwa własne**

Strony w Internecie o Polskim Państwie Podziemnym, Armii Krajowej i innej problematyce dotyczącej II wojny światowej w Polsce oraz prześladowań politycznych i podziemia niepodległościowego w latach 1944-1956 (w wyborze)

Układ alfabetyczny nazw

Archiwum Pomorskie Armii Krajowej

<http://ak.of.pl/>

Armia Krajowa

(witryna, której inicjatorami są członkowie Koła b. Żołnierzy Armii Krajowej – Oddział Londyn)

<http://www.polishresistance-ak.org/>

Biuletyn Informacyjny AK - Miesięcznik Zarządu Głównego Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej

<http://biuletyn-ak.pl/>

Cichociemni – Encyklopedia skoczków AK (autor strony Artur Zimoch z Wielunia)

<http://www.cichociemni.ovh.org/>

II [Druga] Konspiracja

<http://www.honor.pl/>

Federacja Rodzin Katyńskich

<http://www.federacja-katyn.org.pl/>

Forum „II wojna światowa a Polska”

<http://www.historycy.org/>

Fundacja Centrum Dokumentacji Czynu Niepodległościowego. Biblioteka Jagiellońska

<http://www.bj.uj.edu.pl/fundCDCN/>

Fundacja „Pamiętamy” (Celem Fundacji jest przywrócenie pamięci społecznej o ludziach z antykomunistycznego podziemia z drugiej połowy lat 40-tych i z początku lat 50-tych).

<http://www.fundacijapamietamy.pl/>

Fundacja Ośrodka KARTA (niezależna organizacja pozarządowa zajmująca się dokumentowaniem i upowszechnianiem historii najnowszej Polski i Europy Środkowo-Wschodniej (szczególnie XX wieku)

<http://www.karta.org.pl/>

Fundacja Polskiego Państwa Podziemnego

<http://fundacja-ppp.pl/>

Gen. Dyw. Stefan Grot-Rowecki

<http://grot.rowecki.prv.pl/>

„Indeks Represjonowanych” jest jedynym w Polsce programem badawczym prowadzącym w sposób całościowy imienną dokumentację losów obywateli polskich represjonowanych na Kresach II RP w czasie okupacji sowieckiej i w ZSRR w latach 1939–56.

http://www.karta.org.pl/nasze_programy/Indeks_Represjonowanych/35

<http://www.indeks.karta.org.pl/>

Instytut Pamięci Narodowej

<http://www.ipn.gov.pl/>

Jaworzniacy - Strona poświęcona Jaworzniakom - Młodocianym Więźniom Politycznym okresu stalinowskiego 1944-1956

<http://juliuszgerung.republika.pl/>

Kampania Społeczna "Pamiętam. Katyń 1940"

<http://www.pamietamkatyn1940.pl/>

Kampania wrześniowa 1939

<http://www.1939.pl/>

Kluby Historyczne im. gen. Stefana Roweckiego „Grotą”

http://www.ipn.gov.pl/portal/pl/155/O_Klubie.html

Głównym celem Klubów jest przekazywanie wiedzy opartej na wynikach najnowszych badań historycznych, obejmującej dzieje Polski i losy jej obywateli w okresie II wojny światowej, a także w okresie powojennym do 1989 roku, ze szczególnym uwzględnieniem okresu 1945-1954.

Relacje ze spotkań zorganizowanych przez Klub Historyczny im. gen. Stefana Roweckiego „Grotą” w Łodzi

<http://www.ipn.gov.pl/portal.php?serwis=pl&dzial=82&t=36>

w Piotrkowie Trybunalskim

<http://www.ipn.gov.pl/portal.php?serwis=pl&dzial=82&t=59&x=55&y=8>

w Sieradzu

<http://www.ipn.gov.pl/portal.php?serwis=pl&dzial=82&t=50&x=51&y=17>

w Wieluniu

<http://www.ipn.gov.pl/portal.php?serwis=pl&dzial=82&t=37&x=56&y=11>

Księgarnia Warszawska - Księgarnia Fundacji Polskiego Państwa Podziemnego

<http://www.fppp.nazwa.pl/>

<http://ksiegarnia-warszawska.pl/>

Muzeum Armii Krajowej im. gen. Emila Fieldorfa „Nila” w Krakowie

<http://www.muzeum-ak.krakow.pl/>

Muzeum II Wojny Światowej (Gdańsk, Muzeum - w organizacji)

<http://www.muzeum1939.pl>

Muzeum Historii Polski

<http://www.muzhp.pl/>

Muzeum Powstania Warszawskiego

<http://www.1944.pl/>

Na przedpolu Warszawy. Witryna VII Obwodu „Obroża” Okręgu Warszawskiego Armii Krajowej

http://www.ibprs.pl/ak_obroza_kampinos/index.html

Obchody 70. rocznicy wybuchu II wojny światowej oraz 20. rocznicy odzyskania wolności i upadku komunizmu w Europie Środkowej

<http://www.3989.pl/>

Podziemie antykomunistyczne w Wielkopolsce 1945-1956

<http://hczarnecki.republika.pl/>

Polacy na frontach II wojny światowej

<http://www.ww2.pl/>

Polski Wrzesień 1939

<http://www.1wrzesnia39.pl/portal/39p/1296/8788/Wstep.html>

Portal „Rok Historii Najnowszej”

http://www.rokhistorii.men.gov.pl/portal/b_rhn

Portal żołnierzy 27 Wołyńskiej Dywizji Piechoty AK

<http://www.27wdpak.btx.pl/>

Powstanie Warszawskie (strona anglojęzyczna)

<http://www.warsawuprising.com/>

Powstanie Warszawskie i Armia Krajowa (strona prowadzona przez autora o nicku Whatfor)

<http://www.powstanie-warszawskie-1944.pl/>

Program Straty osobowe i ofiary represji pod okupacją niemiecką

<http://www.straty.pl/>

Rotmistrz Pilecki (portal edukacyjny o jednym z najodważniejszych ludzi ruchu oporu w II wojnie światowej, skazanym na śmierć przez komunistyczny sąd w 1948 r.)

<http://www.pilecki.ipn.gov.pl/>

Stowarzyszenie Pamięci Powstania Warszawskiego

<http://www.sppw1944.org/>

Studium Polski Podziemnej (Londyn)

<http://spp-pumst.org/>

„Ślady zbrodni” komunistycznego aparatu represji z lat 1944–1989

(Projekt edukacyjny i projekt naukowo-badawczy)

<http://www.slady.ipn.gov.pl/>

Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej

<http://armiakrajowa.org.pl/>

Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej – Okręg Wielkopolska

<http://www.akwielkopolska.pl/>

Vademecum Powstania Warszawskiego

<http://pw44.pl/>

Westerplatte

<http://www.westerplatte.org/>

Zeszyty Historyczne WiN-u

<http://www.zhwin.pl>

Żołnierze Wyklęci. Zapomniani Bohaterowie.

<http://podziemiezbrojne.blox.pl/>

**Wersje cyfrowe (zdigitalizowane) dokumentów,
publikacji oraz innych materiałów w bibliotekach, archiwach oraz innych instytucjach**

Narodowe Archiwum Cyfrowe

<http://www.nac.gov.pl/>

System Zbiory NAC on-line w Narodowym Archiwum Cyfrowym ; znajduje się tam ponad 110 tysięcy skanów zdjęć oraz ok. 15 tysięcy opisów nagrań. Przykładowa dla hasła: Armia Krajowa – 625 fotografii.

<http://www.audiovis.nac.gov.pl/>

Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych

temat: Druga wojna światowa

<http://www.ndap.gov.pl/lang-en/galeria.html?catid=68>

temat: Polskie Państwo Podziemne

<http://www.ndap.gov.pl/lang-en/galeria.html?catid=93>

Ośrodek KARTA

Kolekcja 241 fotografii wykonanych w 1944 roku na Wileńszczyźnie w oddziale partyzanckim AK pod dowództwem ppor. Andrzeja Świąckiego „Frycza”. Kolekcję udostępnił autor, Zygmunt Zniszczyński z Lublina.

<http://starakarta.karta.org.pl/foto/fotokolekcje/Zniszczyński/index.htm>

Formowanie oddziałów Armii Andersa. Kolekcja fotografii Instytutu Polskiego i Muzeum im. gen. Sikorskiego w Londynie

<http://karta.org.pl/fotooferty/armiaandersa/index.htm>

Cyfrowa Biblioteka Narodowa „Polona”

Kolekcja polskiej prasy, odezów, druków ulotnych i innych dokumentów znajdujących się w zbiorach BN, a ukazujących się od końca sierpnia do początków października 1939 r. na ziemiach II Rzeczypospolitej.

<http://www.polona.pl/dlibra/collectiondescription2?dirids=40>

Cyfrowa Biblioteka Narodowa „Polona”

Kolekcja Wydawnictw konspiracyjnych obejmująca publikacje podziemne z lat 1939-1945. W zbiorach Biblioteki Narodowej ta unikatowa kolekcja cimeliów konspiracyjnych liczy 436 tytułów druków zwartych. Część z nich jest prezentowana w CBN (obecnie 360 tyt.)

<http://www.polona.pl/dlibra/collectiondescription2?dirids=6>

Skarby Dziedzictwa Narodowego. Katalog tematyczny zdigitalizowanych dokumentów. Przykładowe tematy: Armia Krajowa, Akcja „Burza”, czy w ramach kolekcji „U źródeł polskiej demokracji” - Polskie Państwo Podziemne w okresie II wojny światowej

http://dziedzictwo.polska.pl/katalog/index,Katalog_tematyczny,cid,1606.htm

<http://dziedzictwo.polska.pl/katalog/index,,cid,4468.htm>

Federacja Bibliotek Cyfrowych

Wyniki (wg stanu na 14 XI 2009) dla tematu i słowa kluczowego: Armia Krajowa

Dostępnych publikacji 20, w tym: Cyfrowa Biblioteka Narodowa „Polona” – 20

Biblioteka Cyfrowa Uniwersytetu Warszawskiego – 3, Małopolska Biblioteka Cyfrowa – 1

Nowohucka Biblioteka Cyfrowa – 1, Podlaska Biblioteka Cyfrowa – 1

<http://fbc.pionier.net.pl/>

Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej (Miesięcznik popularnonaukowy poświęcony dziejom Polski lat 1939–1989, zwłaszcza odkłamanej historii PRL. Zamieszcza rozmowy z badaczami, świadkami wydarzeń, artykuły pracowników IPN, archiwalia (dokumenty i zdjęcia), wspomnienia. Informuje o organizowanych przez Instytut konferencjach, uroczystościach i wystawach, głównych przedsięwzięciach badawczych i edukacyjnych, ważniejszych publikacjach)

Archiwalne numery „Biuletynu” są dostępne do pobrania (w formacie PDF) na stronie internetowej IPN, numer bieżący – po 3 miesiącach od wydania drukiem.

http://ipn.gov.pl/portal/pl/24/Biuletyn_Institutu_Pamieci_Narodowej.html

Także: Dodatki historyczne do prasy wydawane przy współpracy pracowników naukowych IPN

http://ipn.gov.pl/portal/pl/705/Dodatki_historyczne_do_prasy.html

Pamięć i Sprawiedliwość – półrocznik naukowy przygotowywany przez Biuro Edukacji Publicznej IPN, prezentujący wyniki prac badawczych nad historią najnowszą. [Dostęp online]

http://ipn.gov.pl/portal/pl/236/Pamiec_i_Sprawiedliwosc.html

Aparat bezpieczeństwa w Polsce : kadra kierownicza, tom I, 1944-1956 / redakcja naukowa Krzysztof Szwaagrzyk. – Warszawa : Instytut Pamięci Narodowej, 2005. – 604 s. [dostęp online] http://www.ipn.gov.pl/ftp/pdf/Aparat_kadra_kier_tom%20I.pdf

Dzieje aparatu represji w PRL 1944–1989 : stan badań / Wojciech Frazik, Bogusław Kopka, Grzegorz Majchrzak. – Warszawa : Instytut Pamięci Narodowej, 2004. – 63 s. [dostęp online] http://ipn.gov.pl/portal/pl/239/3759/Raport_8222Dzieje_aparatu_represji_w_PRL_194482111989_Stan_badan8221.html

Zestawił: Piotr Bierzczński, WiMBP im. Marszałka J. Piłsudskiego w Łodzi (dostęp do linków wg stanu 14 XI 2009 r.)